

Gildebrief

De IJsel bij Doetinchem.

*Een oude afbeelding uit 1905 van
de "Walmolen" te Doetinchem.
Op deze prachtige stellingmolen
vond op 30 mei j.l. het 250-ste
molenaars-examen plaats.
Wij komen hierop in het volgende
nummer terug.*

DE GILDEBRIEF

Verenigingsorgaan van het Gilde van Vrijwillige Molenaars verschijnt 4x per jaar.
De oplage is 1400 exemplaren.

Redactie: G.J. Pouw, D.J. Braay en J.P. Kurver.

Redactie-adres: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars p/a Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden

Secretariaat: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars Nieuwe Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen, tel. 02152-51695

Postgirorekening: 2144780 t.n.v.:
Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Naarden

Biotoopwacht: E. Smit, Esdoornlaan 61
1521 EC Wormerveer, tel. 075-283123

Gildeverzekeringen: Mevr. M. Mulder,
Veenhuizerkade 3, 1704 DK Heerhugowaard,
tel. 02207-13002

Bliksemafleidercontrole: D.J. Abelskamp,
Laan 1940-1945 nr. 2, 7231 GL Warnsveld

Ledenadministratie: Mevr. E.N. Pouw-Schipper,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden, tel. 02159-45428

BESTUUR

Voorzitter: Dick-Jan Braay,
Koningsdiep 78, 1509 WE Zaandam, tel. 075-311639

Secretaris: Boudewijn van Weel,
Nw. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen,
tel. 02152-51695

Penningmeester: Gerard Barendse,
Beatrixstraat 79, 2685 BH Poeldijk, tel. 01749-45580

Examencoördinator: Jan Spruit,
Molenviergang 8, 2761 BK Zevenhuizen,
tel. 01802-2613

Contactpersoon voor de afdelingen:

Gerard Sturkenboom,
Biss. Arnoutlaan 14, 5591 BL Heeze,
tel. 04907-2602

Publicaties/redactie: Gerrit Pouw,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden, tel.
02159-45428

Algemeen: Peter de Moes,
Hermelijnlaan 3, 1216 EB Hilversum,
tel. 035-215772

ADVERTENTIES

Voor bedrijven of instellingen, die materialen en/of diensten aanbieden welke direct of indirect te maken hebben met de molens, staat de mogelijkheid open te adverteren.
Advertentietarieven op aanvraag.

JAMMER GENOEG BENT U NIET DE ENIGE MET BELANGSTELLING VOOR MONUMENTEN

Evenals u hebben ook
houtworm, boktor en zwam
een uitgesproken voor-
liefde voor ons nationaal
monumentenbestand.

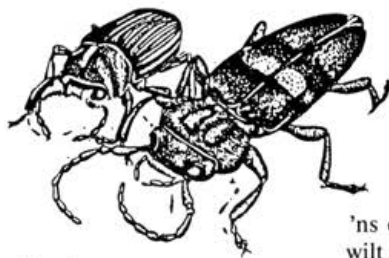
En waar uw be-
langstelling opbouwend is,
gaan zij nogal afbrekend te
werk.

Resultierend in schade-
posten van miljoenen guldens. Voorkomen
blijft daarom altijd goedkoper dan genezen.

Sterker nog: genezen is soms zelfs
helemaal
niet meer mogelijk.

Laat daarom een specialist van Rentokil
bij u langs komen voor inspectie. De kosten
van deze inspectie zijn nul komma nul, waar
ook in Nederland.

Bovendien krijgt u meteen een serie

Links de houtworm, rechts de boktor.
Samen veroorzaken ze voor miljoenen
schade aan monumenten.

duidelijke tips over
bescherming.

Vul de bon in en stuur
'm op. Oók als u eerst onze
uitgebreide dokumentatie

'ns onder de loop
wilt nemen.

RENTOKIL GRATIS INSPECTIE

- ☐ Wilt U mij bellen voor een gratis inspectie?
☐ Wilt u mij eerst dokumentatie zenden?

Naam: _____

Bedrijf: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoonnr.: _____

Opsturen aan rentokil, postbus 52, 2280 AB Rijswijk (Z.H.).
of bel gratis: 06-0226600

'T GAANDE WERK

Op 6 april j.l. reisden weer vele Gildeleden naar Arnhem voor een gezellige ontmoeting op onze jaarvergadering.

Een van de punten die in het ochtendgedeelte van de vergadering aan de orde kwam, was de subsidie van Monumentenzorg.

In de loop van 1990 werd ons meegedeeld dat het Gilde geen financiële ondersteuning meer zou krijgen voor zijn activiteiten. (Jaarlijks bijna f 2500,00) Uiteraard heeft het Gildebestuur argumenten aangedragen om deze subsidie-intrekking te voorkomen.

Verder meende het bestuur, gezien de op stapel staande publicaties (Informaties en de Basis cursus Vrijwillig Molenaar) en de toenemende activiteiten van de afdelingen, aanspraak te kunnen maken op een hoger subsidiebedrag.

Groot was onze vreugde dan ook toen wij eind april het bericht ontvingen dat het Gilde dit jaar in aanmerking komt voor een subsidie van f 6900,00. Gelukkig krijgt het Gilde nu ook de financiële waar-

dering en ondersteuning waar het recht op heeft. Over gerechtelijke erkenning van het getuigschrift vrijwillig molenaar vindt u een artikel in deze Gildebrief. Ook deze uitspraak stemt tot grote tevredenheid.

Voorts treft u in deze Gildebrief onder meer het jaarverslag over 1990 aan en een oproep tot vervulling van de vacature die per 1 december 1991 zal ontstaan bij de verzekeringssecretariaat van het Gilde.

Marga Mulder, die tot nu toe jarenlang met grote nauwgezetheid de verzekeringsadministratie heeft verzorgd, vindt dat de tijd gekomen is, dat een ander Gildelid deze taak voor zijn of haar rekening neemt.

Namens het bestuur van het Gilde wil ik Marga hartelijk bedanken voor haar jarenlange inzet en de prettige samenwerking.

Dick Jan Braay, voorzitter

HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

JAARVERSLAG OVER 1990

In het onderstaande wil ik u een indruk geven van een aantal activiteiten en gegevens die voor de vereniging in 1990 van belang zijn geweest. Het mag duidelijk zijn dat hierbij geen volledigheid wordt nagestreefd, daarvoor verwijst het bestuur naar de informatie in de jaarverslagen van onder andere de afdelingsbesturen en vrijwillige molenaars.

Ledenbestand

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars kende in 1990 1320 leden, hetgeen ten opzichte van 1989 (1326) een lichte daling betekent.

Opgesplitst naar categorie bestond het ledenbestand uit:

- leden in opleiding: 575 (586)
- geslaagde leden: 586 (577)
- donateurs: 32 (28)
- speciaal donateurs: 105 (103)
- instructeur vakmolenaar: 19 (25)
- instructeur vrijwilliger: 44 (49)
- erelid: 3

Januaristorm

Het spreekt voor zich dat de orkaan, die op 25 januari over ons land raasde, ook in dit jaarverslag gememoreerd dient te worden. In De Gildebrief is uitgebreid op de schade aan molens ingegaan. Speciale aandacht was er voor de actie tot herstel

van molen 'Landzigt' te Zuid-Beierland, eigendom van ons lid Maarten Hunink.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur kwam in het verslagjaar tien maal bijeen, zoals gebruikelijk bij de bestuursleden thuis of op een molen. De bestuurssamenstelling werd gewijzigd in verband met het aftreden van Gerbrand de Vries, die werd opgevolgd door Peter de Moes.

Eveline Pouw, Jan Kurver, Frans Rutten, Eric Zwijnenberg (namens De Hollandsche Molen) en Ed van de Woude (namens de Afdeling Gelderland) waren hierbij regelmatig als toehoorder aanwezig. Tijdens de bestuursvergadering op 1 juni in molen

Inleveren copy:

Voor Gildebrief no. 3 (verschijningsdatum 15 september 1991) dient Uw copy vóór 1 augustus 1991 bij de Gildebrief-redactie binnen te zijn.

De Koker was het Afdelingsbestuur Noord-Holland aanwezig om over regionale aangelegenheden te praten. Het bestuur juicht het toe indien er meer van deze gelegenheid gebruik zou worden gemaakt, aangezien dit het contact bevordert en mogelijke misverstanden kunnen worden voorkomen.

Op 21 september was de heer De Jongh van de Nederlandse Vereniging van Particuliere Moleneigenaren aanwezig bij de vergadering te Heeze. Tijdens het oriënterend gesprek is ons gebleken waar de gemeenschappelijke belangen liggen en hoe beide verenigingen - ieder op eigen wijze - een bijdrage kunnen leveren aan het molenbehoud.

Verzekeringen

In verband met de opleiding tot molenaar en het werken met een molen biedt het Gilde haar leden, naast het collectieve WA-verzekering, een tweetal facultatieve verzekeringen aan, waarmee de persoonlijke ongevallen en de mogelijke schade aan de molen kunnen worden verzekerd.

Ook in dit verslagjaar heeft Marga Mulder weer een groot aantal certificaten voor de Gilde-verzekeringen uitgeschreven, te weten: 497 persoonlijke ongevallenverzekeringen en 410 WA-plus verzekeringen. Dat er voor de WA-plus verzekering behalve bij de Gilde-leden ook bij andere molenaars belangstelling bestaat is gebleken uit een aantal aanvragen. Op grond van de polisvoorwaarden kunnen echter alleen verzekeringen worden afgesloten voor leden van het GVVm.

De Gildebrief

De 9e jaargang van De Gildebrief bestond uit vier nummers. Het was de eerste jaargang waarin het verenigingsorgaan in nieuwe stijl werd uitgegeven; in plaats van in gestencilde vorm verscheen De Gildebrief in gedrukte vorm. Het is verheugend dat er alom positief op de verandering is gereageerd.

De examens

Ten gevolge van de opleiding, waarbij behalve het enthousiasme van de cursisten ook de inzet en de toewijding van de instructeurs een rol hebben gespeeld, konden er in het verslagjaar 40 kandidaten worden voorgedragen voor het examen. De Examencommissie kwam in 1990 op twaalf dagen op verschillende molens bijeen om de kennis en vaardigheden van de kandidaten te testen. Als resultaat van de voorjaars- en najaarsexamens kon aan 30 vrijwillige molenaars het diploma worden toegekend. De uitreiking vond plaats tijdens de Algemene Vergadering van de Hollandsche Molen op 2 maart jongstleden te Amsterdam.

Het bestuur hoopt dat de stijging van het slagingspercentage (1990: 75%) mede het gevolg is van de, in samenwerking met de Examencommissie, georganiseerde proefexameninstructiedagen. Op deze dagen wordt de proefexamenafnemers een indruk gegeven van de gang van zaken tijdens het examen, zodat zij hier bij het afnemen van het proefexamen op kunnen inspelen. Daarnaast is het

de bedoeling dat het proefexamen door deze instructiedagen landelijk gezien op hetzelfde niveau kan worden gebracht.

Behalve het slagingspercentage heeft ook het aantal kandidaten voor het examen de volle aandacht van het bestuur. Door de Werkgroep Opleiding en Examinering is een advies uitgebracht waarin ook voorstellen worden gedaan met betrekking tot de werving van cursisten.

Overleg met AKG

Op 29 maart kwam het bestuur bijeen voor het jaarlijks overleg met het bestuur van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde. Op de agenda stonden de gezamenlijke inventarisatie van korenmolens, de korenmolenaarscursus en de Werkgroep Veiligheid. Er werd besloten om een artikel te schrijven voor Van Haver tot Gort en De Gildebrief waarin de wenselijkheid van een goede relatie tussen de molenaars zou worden aangegeven.

Bliksemafleidercontrole

In 1990 werden er maar liefst 58 bliksemafleiderinstallaties door het Gilde gecontroleerd. Aan de hand van de door de heren Koens, Oostrum en Van de Winkel opgemaakte controle-rapporten krijgt de aanvrager een goede indruk van de staat van de installatie, en worden er zonodig adviezen gegeven om verbeteringen aan te brengen.

De jaarvergadering

Op zaterdag 7 april werd in Arnhem de ledenvergadering van het Gilde gehouden. Tijdens het huis-houdelijk deel van de vergadering werd Peter de Moes gekozen als opvolger van Gerbrand de Vries, die na drie termijnen te kennen gaf te willen aftreden.

Aan het begin van het middaggedeelte van de vergadering werd er door de voorzitter uitgebreid aandacht aan het vertrek van Gerbrand besteed.

Vervolgens werd er in een drietal dialezingen ingegaan op het thema hout in de molenbouw, waarbij achtereenvolgens de houtsoorten (door de heer Vellekoop), de bescherming van hout tegen ongedierte (door de heer Van Kempen) en het herstel van houten constructies (door de heer Haasdijk) aan de orde kwamen.

Overleg met DHM

Het jaarlijks overleg met het bestuur van De Hollandsche Molen vond dit jaar plaats op 12 april in Amsterdam. Aan de orde kwamen de verkorte opleiding tot vrijwillig molenaar, de nieuwe versie van het molenaarscontract, de regio-examinator en de uitgave van het Veiligheidsrapport.

Als gevolg van deze vergadering is de Werkgroep Opleiding en Examinering in het leven geroepen, bestaande uit de heren Endedijk en Zwijnenberg namens De Hollandsche Molen en de heren Braay en De Moes namens het Gilde. De doelstelling van de werkgroep is advies uit te brengen over werving en voorlichting, het examenreglement, de wijze van examineren en de status van het diploma vrij

willig molenaar. In samenwerking met De Hollandsche Molen zal worden nagegaan op welke wijze de voorstellen van de Werkgroep kunnen worden gerealiseerd.

Nationale Molendag

Op zaterdag 12 mei vierde molenminnend Nederland voor de 18e maal de Nationale Molendag. Uit de verslagen van Bert van Uffelen kan worden opgemaakt dat wij behalve de ANWB dit jaar ook de weergoden tegen hebben gehad. Er was onvoldoende publiciteit, het regende, de wind waaide vanuit alle richtingen en uit de door de Werkgroep gehouden enquête bleek dat er ongeveer 100 molens minder hebben gedraaid dan in het recordjaar 1989, toen er 646 molens meededen.

Informaties

Het Veiligheidsrapport, opgesteld door de Werkgroep Veiligheid van De Hollandsche Molen, werd als Informatie aan de leden toegezonden. In de Werkgroep waren naast de Hollandsche Molen, de Arbeidsinspectie, het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde en het Gilde van Vrijwillige Molenaars vertegenwoordigd. Het is te hopen dat mede dankzij de adviezen in het rapport ongevallen in molens kunnen worden voorkomen.

De aangekondigde Informatie over Standaardmolens kon niet worden uitgegeven, aangezien de auteurs, de heren Tijman, Zweers, en Scheirs, geen kans zagen de enorme hoeveelheid kopij tijdig te verwerken.

Het bestuur heeft de door de Lesstofcommissie gepresenteerde plannen voor de uitgave van een basiscursus vrijwillig molenaar goedgekeurd. In deze losbladige cursus zal de herschreven kennis uit de eerder uitgegeven Informaties worden samengebracht.

Gelderland - verkorte opleiding

Het bestuur heeft in het verslagjaar veel tijd en energie gestoken in het tegengaan van plannen om door middel van een verkorte opleiding tot vrijwillig molenaar het tekort aan molenaars op korte termijn te kunnen opheffen. In het overleg met de Provincie Gelderland heeft het Gilde getracht duidelijk te maken dat er niet aan de kwaliteit van de opleiding mag worden getornd. Het overleg heeft er in geresulteerd dat men ons, op grond van de door het bestuur gedane voorstellen met betrekking tot het verbeteren van de organisatie, een jaar respijt heeft gegeven. In samenwerking met het Afdelingsbestuur Gelderland zal in het komende jaar moeten worden aangetoond dat de opleiding en de organisatie van het Gilde ook in het Gelderse ten dienste staan van de molens.

Friesland

Zoals ik u in het jaarverslag over 1989 al heb aangekondigd heeft het Gilde overleg gevoerd met het bestuur van het Gild Fryske Mounders over de toenadering tussen beide verenigingen. Het is het bestuur gebleken dat naast de verschillen in oplei-

ding en wijze van examinering hetzelfde doel wordt nagestreefd, hetgeen een goede samenwerking rechtvaardigt. Op voorstel van het Gild Fryske Mounders zullen De Hollandsche Molen en de Stichting De Fryske Mounders bij het overleg worden betrokken. Hoewel er over een aantal essentiële zaken overeenstemming moet worden bereikt, hoopt het bestuur dat het overleg vruchtbaar zal zijn.

Korenmolenaarscursus

In het verslagjaar werd er weer een korenmolenaarscursus georganiseerd voor leden van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde en leden van het Gilde van Vrijwillige Molenaars. De cursus wordt vanwege de teruglopende belangstelling nog slechts om het jaar gegeven. Aan de deelnemers van de cursus 90/91 die naast de avondcursus ook de praktijken op de molen hebben gevolgd zal een getuigschrift worden uitgereikt op de Algemene ledenvergadering van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde op 22 april 1991 te Maarsbergen.

Contactdag

Op zaterdag 27 oktober werd de jaarlijkse Contactdag voor de Afdelingsbesturen gehouden in de voormalige karottenfabriek van molen De Lelie te Rotterdam. Er werd van gedachten gewisseld over vergoedingen aan vrijwillige molenaars, de regionale molendagen voor werving van nieuwe vrijwilli-

zeilmakerij Fa. van Neerven & Zn.

opgericht

1925

van Neerven's MOLENZEILEN

'N BEGRIP VOOR DE MOLENAAR

IN

NEDERLAND, BELGIË

EN DUITSLAND

IN

KATOEN, W.K. 77 EN VLASDOEK

DR. VAN ERPSTRAAT 1

5341 AK OSS

TELEFOON 04120-24028

gers, de alternatieve opleidingen, advies van de werkgroep Opleiding en Examinering. Daarnaast werd verslag van het overleg dat het bestuur voert met een andere molenorganisaties (De Hollandse Molen, Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde, Nederlandse Vereniging van Particuliere Moleneigenaren).

De biotoopwacht

Jaarlijks wordt in De Gildebrief een overzicht van de biotoopwachters opgenomen. De biotoopwacht is, als geesteskind van Evert Smit, uitgegroeid tot een fijnmazig landelijk netwerk, waarmee de molenbiotoop in het algemeen kan worden beschermd. Een vrijwillig molenaar ontvangt als biotoopwachter de aankondiging in de Staatscourant, of reageert op publicaties in de regionale dag- en weekbladen om zo in een vroeg stadium stappen te kunnen ondernemen tegen voorgenomen bouwplannen in de directe omgeving van de molen.

Tengevolge van de bezwaarschriftprocedures

wordt het Gilde steeds vaker als belanghebbende in staat gesteld haar bezwaar voor allerlei raden en commissies te komen toelichten. Het hoeft geen betoog dat hierbij de steun van Gerbrand de Vries onmisbaar is, dat slechts in goede samenwerking met De Hollandse Molen het molenbelang verdedigd kan worden.

Tegen het einde van het jaar werd het Gilde opgeschrikt door het bericht dat Richard van Dompsele, vrijwillig molenaar op molen De Noorman te West-Kapelle, in zijn molen was verongelukt. Het ongeluk voltrok zich in een omgeving die voor ons allen zo vertrouwd is, en misschien juist daarom met zoveel meer zorg dient te worden betreden. Zorg voor onszelf en zorg voor de bezoekers van de molen.

Het bestuur hoopt dat zij met de uitgave van het Veiligheidsrapport een bijdrage heeft geleverd aan het treffen van maatregelen waardoor deze ongelukken kunnen worden voorkomen.

B.A. van Weel, secretaris

VACATURE SECRETARIAAT Gildeverzekeringen

Per 1 december 1991 ontstaat bij het Gilde een vacature bij het secretariaat van de Gildeverzekeringen.

Het bestuur van het Gilde is op zoek naar een lid van het Gilde (alhoewel het lidmaatschap van het Gilde geen dwingende voorwaarde is!), die de administratie van de verzekeringen op zich wil nemen.

Deze administratie houdt onder meer het volgende in:

- het op naam stellen en verzenden van ruim 800 verzekeringscertificaten per jaar in de periode half november tot eind januari
- het controleren van de betalingen

- het afhandelen van alle binnenkomende schade-meldingen
- het onderhouden van de contacten met de verzekeringsmaatschappijen.

Het verzekeringssecretariaat dient bij voorkeur ook overdag telefonisch bereikbaar te zijn.

Het bezit van een PC met tekstverwerker strekt tot aanbeveling (maar is niet beslist noodzakelijk).

Als tegenprestatie ontvangt de medewerker (m/v) een klein bedrag per uitgeschreven certificaat.

Gildeleden die geïnteresseerd zijn in het opvullen van deze vacature kunnen zich telefonisch of schriftelijk kenbaar maken bij de voorzitter van het Gilde (adres en telefoonnummer voorin de Gildebrief).

ZEEUWS BEZOEK AAN EEN GETIJMOLEN

Zoals elk jaar organiseerde het Zeeuwse Gilde een excursie voor haar leden.

Dit jaar was de excursie naar enkele molens in België. Het bestuur had hiervoor deskundige hulp gezocht en gekregen in de persoon van John Verpaalen, die zeer goed op de hoogte is van alle Vlaamse molens (een gouden tip voor andere afdelingen??!!).

Deze achtste excursie ging langs:

- de open standermolen van Lembeke, een fraai

gelegen molen in het Vlaamse land met een vriendelijke molenaar.

- een molencolplex te Ertvelde, een windkoren-molen en een werkende rosmolen. Door het mooie weer en het vriendelijke fjordenpaard werkten beide molens.
- de hoogste Vlaamse stellingmolen te St. Pauwels, welke niet in bedrijf was, maar een zeer interessant interieur had.
- de stenen achtkantemolen te St. Niklaas. In het bij deze molen gelegen restaurant werd de lunch gebruikt.
- de getijdewatermolen van Rupelmonde.

Qua molen was dit toch het meest bijzondere exemplaar. Bij de voorbereiding van de tocht bleek, dat geen van de ons bekende molenliefhebbers ooit in deze molen was geweest. Toch bleek bij onze voorbereidingstocht er na lang zoeken iemand van gemeentewege bereid ons toe te laten in deze molen. Met deze toezegging moesten we het doen en plaatsten deze molen op onze route.

Op de excursiedag bleek de maaltijd flink uit te lopen en na een verkort bezoek aan de achtkant kwamen we ruim een half uur te laat in Rupelmonde aan.

En dan worden onze 38 deelnemers toch nog ontvangen door de directeur van het plaatselijke V.V.V. en door de stadsarchitect! Na een inleiding door de V.V.V.-man werden we rondgeleid door de architect.

De molen bestaat uit een oud gebouw, boven de monding van een potpolder (of spuiikom) welke men met vloed vol liet lopen. Bij het leeglopen van de spuiikom bij eb liet men het water een zes meter groot eikehouten rad aandrijven, welke op zijn beurt een iets kleiner rad aandreef. Hierna volgde weer een iets kleiner rad, deze dreef een viertal rondsels aan, welke aan de stenen gekoppeld waren. Deze stenen lagen een tiental meters boven eb-niveau!

Het geheel was in slechte staat, restauratie van het complex werd begroot op minstens een miljoen gulden, doch was voor molenliefhebbers een bijzonderheid. Het is de enig overgebleven getijdemolen van alle molens in de Nederlanden. Vier koppelen konden tegelijk malen. Ook deze heren rondleiders kregen als dank van ons het nieuwe Zeeuwse molenboekje "Zeeuwse molens", uitgegeven in 1991.

- Onze excursie ging daarna naar Wildert, de Bakkersmolen, alwaar een consumptie werd genuttigd en de molen en allerlei stoomtuig werd bekeken. Aangezien het weer ook meewerkte, bleek deze excursie op alle gebieden een succes. Hier mag ik wel zeggen: weer een succes, want onze excursies hebben vele vaste deelnemers. Een handvol heeft alle tochten meegemaakt, na een telling bleek dat GEMIDDELD onze deelnemers aan de vijfde excursie deelnamen!!! Ook veel dames van molenaars blijken steeds mee te gaan.

Misschien ben ik summier geweest in het beschrijven van de molens, dit kan hooguit een aansporing zijn deze molens zelf te bezoeken. Ze waren stuk voor stuk de moeite waard.

Oscar Huiskamp

HET WEER ZOALS HET WAS

door Jan Kurver

Op het moment dat deze Gildebrief verschijnt zal het niet zo dikwijls meer voorkomen, maar in de afgelopen maand april hebben we er nogal eens mee te maken gehad; de bekende noordwester buien.

Als de zon er op schijnt, zijn de grote stapelwolken oogverblindend en fel wit. Mooi contrastrijk afgetekend tegen de blauwe hemel. Als de zon er achter staat zijn ze soms wat doorzichtig aan de randen en wit en grijs overheersen. Als ze zijn uitgegroeid tot buien wordt de kleur onderaan vaal blauw-grijs en - nog erger - zij neigt naar zwart. Hoe groter gedeelte van de horizon zij bestrijken, hoe groter en zwaarder de bui. Soms tekent zich een donkere zoom een horizontale donkere rand af, of ziet men de hagel als een witte deken naar beneden vallen. De horizon wordt wit, plotseling wordt het een stuk kouder en soms wordt het ineens glad op de weg doordat de hagel blijft liggen.

Koude lucht

Deze situatie staat bekend als een noordwesten buienlucht. Het weertype kan echter voorkomen uit richtingen tussen zuidwest en noord. Het komt meer dan eens voor dat de koude lucht, afkomstig uit de poolstreek, waarin deze buien uitstekend gedijen, via een omweg ons bereikt uit het zuidwesten.

Een flink wateroppervlak vertoont onder zo'n zware donkere stapelwolk een mooi fel geel-bruine kleur terwijl riet fel geel wordt. Onder de donkere wolk ontstaat een zeer eigenaardig kleureffect hetgeen een molenaar, zelfs als hij binnen is, op zal merken. Een geroutineerde molenaar zal trouwens altijd buiten gaan kijken als het licht op een merkwaardige wijze zijn molen binnenvalt.

Deze buien hebben een sterke plaatselijke invloed; op korte afstand kan het droog zijn, terwijl even verder de regen met bakken naar beneden komt en de hagel tikt. Zo is het ook met de wind. De zeer wisselvallige wind eist veel actie van de molenaar. Indien hij de molen nog iets wil laten presteren moet hij regelmatig zwichten en bijleggen. Ook kan het gebeuren dat er regelmatig moet worden gestopt, omdat er te veel wind in een bui zit.

Klapperen

Het gebeurde eens dat twee vergelijkbare molens op een afstand van ongeveer 7 km van elkaar stonden. De meest noordelijke molen kreeg te maken met de passage van een zware bui. Voor de molenaar was goed te zien aan de beweging van de wolken dat de bui ten noorden langs zou trekken. De afstand tot de molen zou dus zodanig groot zijn dat er geen rechtstreekse invloed op de molen zou zijn in de vorm van regen of onweer. De beide molens maalden met vier vollen uit het westen. Plotseling ruimde de wind bij de noordelijkste molen naar NNO en nam nog toe. De molenzeilen hingen te

Tegen de avond neemt de buienactiviteit meestal af. Door de lagere stand vermindert de convectie. De bui valt om'en bloedt dood.

klapperen en van ellende krooi de molenaar maar een stukje, zodanig dat de molen weer vóóruit liep. De situatie duurde bijna een half uur en al die tijd maalde de zuidwestelijke molen, die op zichtafstand stond, onvermoeibaar door uit het westen.

Toen de bui bij de noordelijke molen ver genoeg was weg getrokken ging ook daar de wind weer terug naar west en kon de molenaar weer terug kruien. De invloed die de bui op een flink stuk van zijn omgeving had, was weer verdwenen.

Lussen

Alsof de duvel ermee speelt... Op het moment dat dit stukje geschreven wordt, dinsdagmiddag 23 april, staat de molen stil en zit de wind weer dwars. De oorzaak is een bui die boven de staart hangt en langzaam naar het zuidoosten wegtrekt. Aan de onderkant ervan bevinden zich uitstulpingen, donkere bulten, die duiden op activiteit in de wolk. De zeilen klapperen, maar veel wind zit er toch niet in en zij komt uit noordoost. Het is zaak om op de zeilen te blijven letten, want de lussen willen in deze situatie wel eens los schieten. De regel is dat de wind weer terugkeert naar zijn oude richting. Het duurt echter al twintig minuten en op dit moment is zeil weghalen er niet bij...

...Een half uur heeft het geduurd en alles gaat weer normaal...

Valwind

Men kan een flinke bui enigszins vergelijken met een depressie in mini-formaat. Als zij aan de rui-

mende kant van een molen langstrekt mag men verwachten dat de wind zal ruimen en toenemen. Indien een bui krimpand voorbij trekt mag men een licht krimpende wind verwachten die iets afneemt.

Wanneer een zware bui nadert, ook al is die nog niet zichtbaar, dan bemerkt men wel eens dat de wind tevoren afneemt. Het lijkt dan alsof alle wind wordt opgeslokt voor de opbouw van de naderende bui. Als deze dan na enige tijd zichtbaar wordt kan men rekenen op een flinke (wind-)activiteit. De opgebouwde energie kan er weer uitkomen in de vorm van een koude valwind die voor een molenaar maar één ding kan betekenen; vangen.

Zo'n koude valwind kan zich voordoen vóór de bui uit, in de bui, maar ook als deze ogenschijnlijk al gepasseerd is. Ik wil best toegeven dat het mij ook wel eens is overkomen dat ik me daarop verkeek. Het heeft toen nogal veel indruk gemaakt.

Het was op een grote wip met fokken en al bijna twintig jaar geleden. Er was veel vuil voor het krooshek en ik maalde zelfstandig. Op de nadering van de bui zette ik de molen stil want het was te voorzien dat hij recht over zou komen. Er lagen slechts twee schuintjes voor, maar op de fokken zou hij toch wel reageren.

Op het moment dat ik meende dat alles voorbij was haalde ik de vang weer op en ging direct naar het krooshek, want er was veel vuil. Dat krooshek was lastig te bereiken want men moest kruip door - sluip door - langs de roeden. Ik was duidelijk te overmoedig geweest; nog geen minuut later moest

ik op een draf opnieuw naar de vang, want de molen ging af. Snel beklom ik de molentrap om te kijken hoe de drie molens achter mij het eraf brachten. Die stonden uitdagend stil, op de vang. Voor mijn gevoel stonden ze me uit te lachen...

Dagelijkse gang

De activiteit van buien is vaak 's middags het grootst. In de vroege morgen zijn er nog nauwelijks wolken aan de lucht. In de loop van de dag ontstaan eerst kleine-, later grotere stapelwolken, die tot buienwolken uitgroeien. Meestal gebeurt dat bij een stijgende of vrij hoge barometerstand. Tegen de avond neemt de wolkenvorming weer af. Evenals bij de windsterkte, geldt ook hier een zekere dagelijkse gang.

Wanneer de buien een vrij hoge treksnelheid hebben is de tijdelijke draaiing van de wind niet al te langdurig. Wanneer het heel rustig weer is met weinig gang in de lucht, dan kan een bui, zelfs al is zij niet erg aanzienlijk en vallen er op het hoogtepunt slechts enkele druppels uit, het de molenaar zeer lastig maken. De windrichting kan dan zeer sterk wisselen.

Ook dat gebeurde in de afgelopen maand april regelmatig. Bij een zwakke ONO-wind ontstond een buitje in het oosten.(!) In een klein uurtje zat de wind eerst ZO, zodat de molen niet meer wist van voor- of achteruit. Het werd ook enkele malen bladstil en op een zeker ogenblik begon de molen uit stilstand, in eens, met een goede gang te malen. Wat later viel hij bijna stil toen de wind uit NNO begon te waaien. Kortom: zeer grote verschillen in richting en sterkte. Toen de buitjes naar het westen

Een rij grote stapelwolken die invloed hebben op de windrichting maar die nog geen buien zijn. Door de stand van de zon achter de wolken geven deze een fraaie, indrukwekkende aanblik.

Een zoom boven het Noord Hollands kanaal.

weggetrokken, begon de molen weer normaal te lopen.

Onder de wind

Men kan buien op verschillende manieren 'te lijf' gaan. Eén manier zag ik in het Noord-Hollandse. Er was veel wind en bijna alle molens stonden zonder zeil. Telkens als er een zware bui overkwam, meestal met een zoom van onderen, nam de wind dusdanig toe, en ruimde zover, dat zij er zonder moeite doorheen konden malen. Op het hoogtepunt van zo'n bui stonden ze tijdelijk ver onder de wind. Er was geen dreiging van onweer en ze liepen rustig door de bui heen.

Indien men op de wind tussen de buien door maalt, met relatief veel zeil, dan moet men steeds voor een niet te zware bui stoppen. Vooral als men met vier vollen maalt houdt dat risico in. Bij iets te laat ingrijpen loopt men grote kans dat de vang het

Drie grote stapelwolken die bijna zijn uitgegroeid tot buien. In de omgeving waren de volwassenbui- en aanwezig.

tijdelijk af laat weten. In die situatie ziet men veelal de molenaars achter de staart van de molen in het lauwte staan. Men moet bedenken dat een verdubbeling van de windsnelheid een verviervoudiging van de energie geeft, die er in zit. Het is verstandig, voordat de bui invalt, alvast twee volle weg te rollen. Wanneer de molen stil staat is het verstandig de roedketting tijdelijk te gebruiken.

Niet te houden

Bekend is een geval van een molenaar op een grote fokkenmolen die ondanks dat de molen leeg maalde, deze niet meer stil kon krijgen. Dat wil zeggen: het lukte om de snelheid terug te brengen tot ongeveer dertig enden. Stil houden was er niet meer bij en hij moest de molen uiteindelijk laten gaan. Het lukte hem daarna om de molen krimp- end uit de wind te kruien. De invalshoek van de wind, die bij een relatief lage wieksnelheid aanmerkelijk voorlijker inviel, veroorzaakte dat de kracht die op het kruis werd uitgeoefend bij de lage wieksnelheid, veel hoger was dan bij de hogere snelheid.

Het is noodzakelijk om de molen stil te hebben staan vóórdat de wind erin valt.

Moderne molens reageren automatisch op een hogere wieksnelheid. Vaak is dat te laat en is de kracht die in enkele seconden sterk toeneemt onbeheersbaar geworden. Daardoor ontstaat vaak veel schade. Bij menig complex moderne windmolens ziet men een kwart daarvan stilstaan, om wat voor reden dan ook...

Ervaring

Het vereist een jarenlange praktijkervaring om het effect van een bui op de molen goed in te schatten. Vaak is het een kwestie van beoordelen van de kleur ervan. Aan de kleur kan men op den duur

ook zien of er onweer in de bui zal zitten. Wanneer men dat vermoedt dient de molen te worden stil gezet met de bliksemafleider aangesloten.

Wanneer op een dag buien met onweer voorkomen, kan met dat dikwijls zien aan bepaalde voortekenen. Bepaalde wolkensoorten als kanteelwolken (altocumulus castellanus) of vlokken- of wattenwolken (altocumulus floccus) zijn vrij zekere voortekenen. Ook de opeenvolging van kleine schapenwolken (cirrocumulus) naar middelgrote schapenwolken (altocumulus), en het qua hoeveelheid toenemen daar van, duidt op onstabieleit. Wanneer wolkensoorten op verschillende hoogten tegelijkertijd voorkomen is dat een zeker voorteken van onweer. Zoals cirrocumulus, altocumulus en cumulus.

Onder molenaars wordt wel gezegd dat het met de bui wel mee zal vallen als men er onderdoor kan kijken.

Bui of koufront

Tot hier toe werd steeds gesproken van losse buien. Een veelvoorkomend misverstand is dat een koufront wordt verward met een bui. Best begrijpelijk, maar het is iets anders. Een koufront bestaat uit een honderden kilometers lange rij van meer of minder actieve buien, die naars overtrekt. Het is een overgangsgebied van een warme- naar een koude- en drogere luchtsoort. De wind ruimt en komt niet meer terug, de barometer stijgt sterk, na tevoren te zijn gezakt. Na een koufront is het meestal enige tijd onbewolkt, het klaart in ieder geval sterk op. Een koufront heeft een levensduur van enkele dagen. Aan al deze voorwaarden voldoet een bui niet.

Een bui is een afgerond geheel van enkele kilometers doorsnee. De barometer reageert er niet of nauwelijks op. De wind komt weer terug in zijn

oude hoek. Als een bui voorbij is, is de volgende vaak alweer aan de horizon te zien. Een bui wordt slechts enkele uren oud. Onder een bui zakt de temperatuur plotseling enkele graden om daarna weer op zijn oude niveau te komen. Buitenweer is voor de molenaar lastiger; hij kan elk kwartier een nieuwe verrassing verwachten. Een koufront komt maar éénmaal over. Hoogstens kan er nog een tweede koufront volgen...

boogstoom. En daarvoor stond hem ten dienste de molenzaak van de vorige Gildebrief.

Een eenvoudige zware balk met wee houten tapen ter weerszijde en een aantal gaten voor het insteken van één of twee handspaken.

Veelal was deze spil aangebracht tussen een tweetal hoekstijlen in houten molens of een speciaal daartoe aangebrachte bok in de stenen molen.

De toepassing werd geraden door E. de Jonge in De Wijk en nog enkele anderen. Hij zal echter het boekje over de Pelmolent ontvangen.

WAT WAS DAT VOOR 'N MOLENZAAK

Tegenwoordig is het voor de korenmulder nogal makkelijk. Moet hij de steenspillen lichten, dan pakt hij een takel en klaar is Kees. Vroeger ging dat allemaal ambachtelijk met elle-

DE LICHT OP DE KORENMOLEN molenenquête aflevering 6 (vervolg)

Voor de molens van na het willekeurige jaartal 1800 gaan we om te beginnen naar Noord-Brabant, een gebied wat voor de liefhebber van oude molens een waar paradijs is. Door armoede in het verleden is de kans, dat hier veel oud materiaal bewaard is gebleven groot. Uit dit gebied mochten we tamelijk veel gegevens ontvangen. In Brabant staan heel wat "import-molens", en zijn in verschillende molens van elders afkomstige materialen aangebracht. Toch blijkt de voorkeur om specifieke constructies als die van de licht op streekeigen wijze op te lossen vrij duidelijk. Misschien moeten we zeggen "Kempische", omdat we van West-Brabant vrijwel niets weten.

Het algemene gebied is hier, dat de pasbalk (vonderbalk op z'n Brabants) vaak niet is voorzien van een kussenblok. Dit hangt, net als op de watermolens, vaak samen met de aanwezigheid van penntjeswerk. Ook is er mogelijk verband met de radiale plaatsing van de vonder, waardoor verplaatsing slechts in één richting nodig is. De lichtboom bevindt zich in principe altijd boven de steenzolder.

Er is bijgevolg een touw of riem met gewicht, meestal met een tussenrol, waarbij variaties voorkomen. Verschillen met de licht op water- en standerdmolens zijn nauwelijks principieel te noemen (vergelijk afl. 4, dec. 1990, p. 4).

De oudste Brabantse molens waarover we gegevens ontvingen zijn:

De molen op de Rijt te **Luijksgestel**, bouwjaar 1839. Er zijn vermoedens, dat deze molen ooit zetelkruier was. Het feit, dat in de lichtconstructie delen van een zetelkruierwerk zijn verwerkt geeft aan, dat de licht ooit gewijzigd is, al is niet bekend wanneer. Bij verhoging van de molen zijn de stenen niet verplaatst.

De lichtconstructie komt overeen met die op andere molens in de streek. Er is een koppel met penntjeswerk, en een koppel met vast werk. Bijgevolg zijn er in de radiaal geplaatste pas- of vonderbalken geen kussenblokken (la). Beide koppels hebben een kruisvonder (llc). Er is geen reguleur.

In **Geldrop** vinden we molen 't Nupke, bouwjaar 1843. Er zijn twee steenkoppels. Het taatspotje zit

Afb. 2: Het lichtwerk in de molen te Noordwolde (Fr). Foto door H. Hachmer te Noordwolde.

tussen twee stelwiggen rechtstreeks in de pasbalk die onderdeel is van een kruisvonder (Ia, Ilc). Van het oostelijke koppel is het lager al eens gewijzigd

(Ic). De ouderdom van deze constructie is niet bekend.

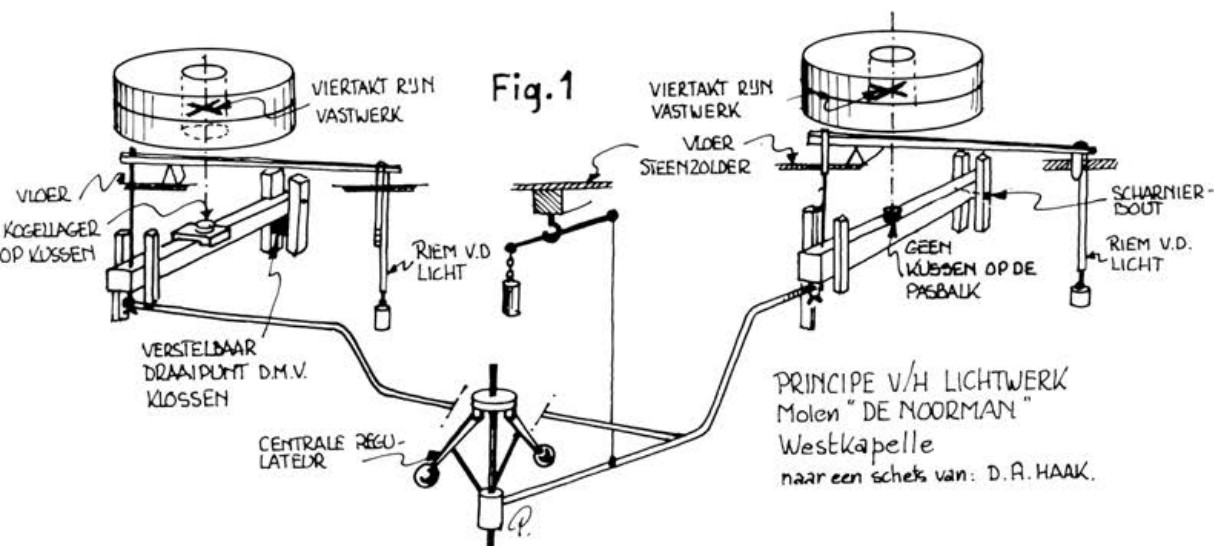
Bij de molen van **Vlierden**, bouwjaar 1844, is de lichtconstructie bij restauratie in 1970 veranderd op niet-Brabantse wijze. Voordien namelijk bevond zich de lichtboom boven de steenzolder.

Het aardige is, dat onze informant vertelt, dat de lichtboom boven de zolder werd aangebracht, omdat een steen met vast werk "gehangen" moet worden. De licht wordt daarbij met de voet bediend.

Voorzover mij bekend zou de plaatsing van de lichtboom boven de zolder wel min of meer parallel kunnen lopen met het voorkomen van vast werk. Echter, we mogen aannemen, dat er een tijd is geweest, dat er niets anders dan vast werk bestond. Hoe heeft men dan elders gewerkt?

Op de molens in **Zeelst**, bouwjaar 1858, zijn kruisvonders aanwezig. De vonderbalk hangt onder het kruisvonder (Ilc). Dit kruisvonder is zijwaarts verstelbaar, de taatspot is slechts aan één kant verstelbaar (variant Ia). De reguleur, die al voor de restauratie aanwezig was zit op de luizolder. Voor het overige is dit een typisch Kempische constructie.

In **Cuijk**, bouwjaar 1860, zien we een ijzeren stel-inrichting op de vonderbalk (Ic). De constructie is niet gedateerd, maar normaal voor de streek. Van de molens van **0-Kaulille** (B), 1891, **1-Vessem**, 1893, **2-Hapert**, 1895, **3-Keldonk**, 1903, **4-Hilvarenbeek**, herbouw 1905, **5-Heeze**, herbouw 1905, **6-Oisterwijk**, wijzigingen 1979, en **7-Meerveldhoven**, 1906, komen de lichtconstructies in grote lijnen overeen met hetgeen hierboven beschreven is. Het pennetjeswerk komt relatief vaak voor (hergebruik?). Het kussenblok (Ib) komt naast een rechtstreekse lagering (Ia) voor. De kruisvonder (Ilc) komt voor bij 1, 3 en 5. De constructie met vier hangstijlen zien we bij 2 en 4. De molen te Kaulille is met doorgaande stijlen voor het paard ingericht. De molen te Hapert is met sloopmateriaal ingericht en wijkt op sommige punten af van wat in de streek gebruikelijk is.

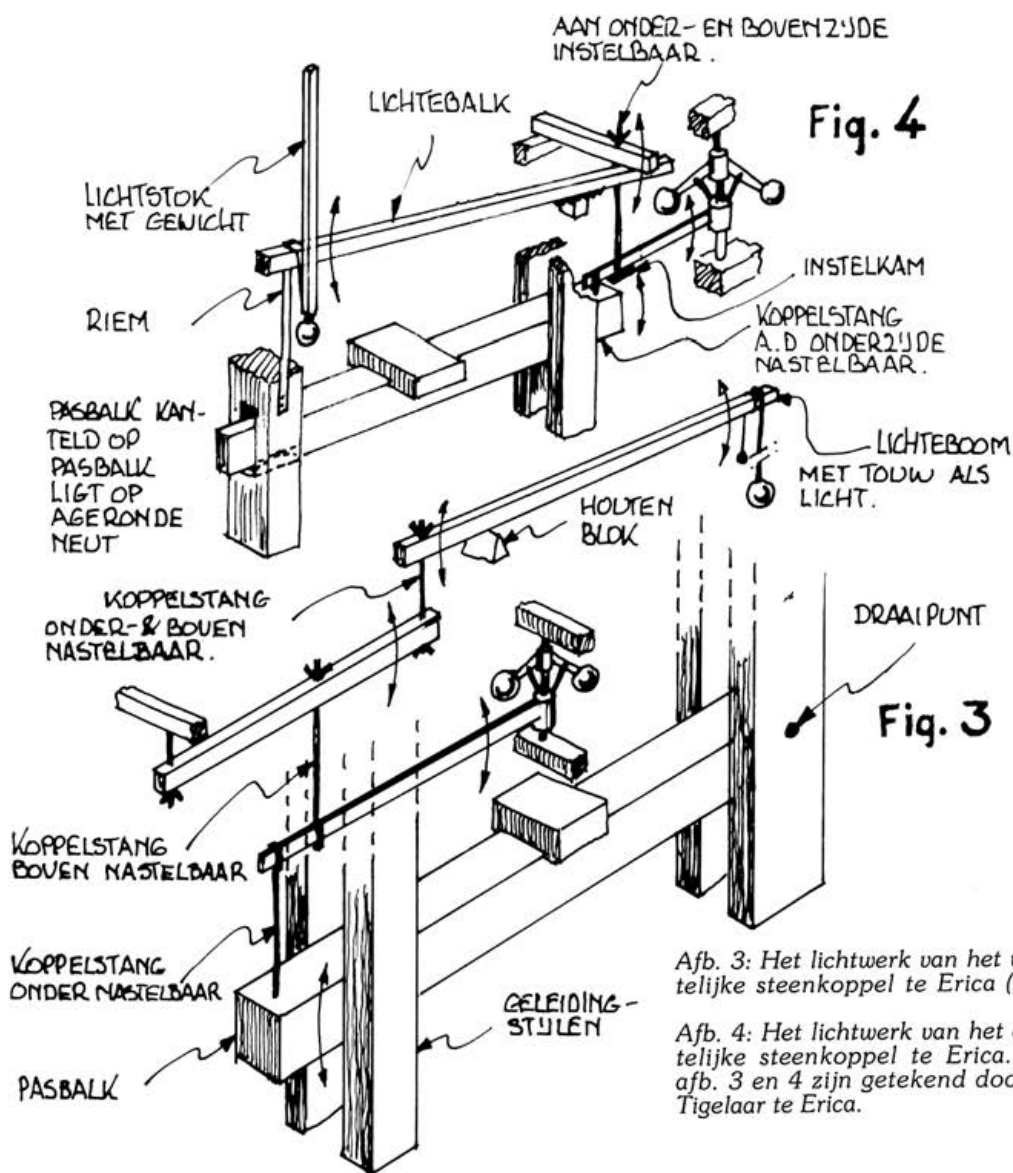
In Zeeland wijkt de lichtconstructie op de jongere molens niet principieel af, van wat we op de molen te Hulst zien. De molen van **Nieuwerkerk**, bouwjaar 1844, heeft een inrichting die in 1947 is gewijzigd. De reguleur en buil zijn later toegevoegd. Afwijkend ten opzichte van de bovenbeschreven voorbeelden is de vaste balk op de maalzolder, waarin zich twee katrollen bevinden. Ook in de lichtboom bevinden zich twee katrollen. Het lichttouw zit vast aan de lichtboom, en loopt via deze vier katrollen heen en terug naar het lichtgewicht. De stenen draaien op pennetjeswerk. De molen van **Westkapelle**, bouwjaar 1852 voldoet geheel aan het algemene model, al ontbreekt bij één koppel het kussenblok (afb. 1).

We gaan naar het nabij Dordrecht gelegen **Maasdam**, bouwjaar 1822. In 1900 zijn er twee regula-

teurs geplaatst. De daarmee gepaard gaande wijzigingen hebben er voor gezorgd, dat de constructie afwijkt van wat in de streek gebruikelijk is. Uit sporen en mededelingen van een oud-molenaar zijn gegevens van een oudere dan de aanwezige toestand bekend. Een principieel verschil met het algemene model is er niet. De ouderdom van de constructie is niet bekend, het ziet er allemaal heel "ongerestaureerd" uit.

In het Westlandse **Monster** hebben we een gedateerd gegeven. Het bouwjaar is 1882. De aanwezige constructie is voor zover bekend de oorspronkelijke. De molen is voorzien van pennetjeswerk. De constructie heeft overeenkomsten met het kruisvonder. Er is (waarschijnlijk) vanaf het begin een reguleur die alle drie de koppels bedient.

In de stad **Utrecht** vinden we de "Rijn en Zon".

Afb. 3: Het lichtwerk van het westelijke steenkoppel te Erica (Dr).

Afb. 4: Het lichtwerk van het oostelijke steenkoppel te Erica. De afb. 3 en 4 zijn getekend door J. Tigelaar te Erica.

Deze molen is in 1913 met afbraakmateriaal van zijn achttiende-eeuwse voorganger (1745), en met materiaal van andere molens herbouwd. Hoeveel de gegevens in de tijd teruggaan is niet bekend. Het paard heeft de "normale" uitvoering (IIa). Door de aanwezigheid van de reguleurstang komt de werking overeen met die van een kruisvonder.

We maken nu een grote sprong naar het noorden van het land. Al zijn de lichtconstructies hier anders, ze komen dichter bij het algemene model dan die in Overijssel en Oost-Gelderland.

In het Stellingwerfse **Noordwolde** staat de molen Windlust uit 1859. Deze molen is in 1880 van beltmolens tot stellingmolens verhoogd. De molen had voorheen twee steenkoppels op windkracht. De houten lichtconstructie is gemaakt door molenmaker Meddendorp uit Wolvega. Blijkens sporen moet het andere koppel een overeenkomstige constructie hebben gehad. De werking komt overeen met het kruisvonder, waarbij de dwarsbalk tussen vier stijlen hangt (afb. 2).

Dan gaan we naar **Feerwerd**, de molen hier is gebouwd in 1855. Onze informant verschaftte gegevens, die ik voor een deel letterlijk overneem. In 1981 en 1983 zijn hier reguleurs geplaatst. Voor het overige kan worden aangenomen, dat de constructie oud is. "De in Groningen normale constructie is de lichterboom en het "knipwicht" boven de steenzolder (de werking is als van een kruisvonder, waarvan de dwarsbalk boven de zolder ligt). De bediening van de lichterboom is met een touw. Voorbeelden, waar het kussenblok ontbreekt zijn we hier niet tegengekomen. De reguleur komt vanouds in Groningen nauwelijks voor. Plaatsing achteraf is vaak dan ook in het experimentele stadium blijven steken. De volgende anecdote wil ik u niet onthouden. In **Noorderhoogebrug** is bij de voorlaatste restauratie een reguleur geplaatst. Bij de oplevering zei de molenmaker tegen Van Wijngaarden, de toenmalige eigenaar: "Hij draait mooi hè". "Ja", zei Van Wijngaarden, "hij draait wel, maar hij werkt niet!" (verteld door Rolf Wassens). In **Grijpskerk** staat de molen "De Kievit". Deze molen is in 1840 als oliemolen gebouwd en in 1899 naar Grijpskerk verplaatst, waarbij hij als korenmolens is ingericht. De lichtconstructie is typerend voor dit gebied. De werking is als van een kruisvonder, de pasbalk heeft vier geleiders. De lichtboom bevindt zich boven de steenzolder. Het lichttouw is vastgemaakt aan de vloer en gaat éénmaal over de lichtboom naar beneden.

In molen "De Hoop" in **Garsthuizen**, in z'n huidige vorm uit 1879, is bij de restauratie van 1974 de plaats van het koppel stenen gewijzigd. Hierbij is oud materiaal gebruikt. De constructie komt min of meer overeen met die in Grijpskerk en met die op andere molens in de streek. De gegevens zijn mede ontleend aan een (oud?) bestek en historische gegevens. De molen van **Pieterburen** is in 1846 gebouwd. De molen is zeer waarschijnlijk als koren-

molen gebouwd en later mede als pelmolen ingericht. Deze wijziging bracht verplaatsing van de maalstenen met zich mee. De constructie komt overeen met die in Grijpskerk.

Wanneer we nu via Drenthe naar het zuiden, naar Overijssel en Oost-Gelderland gaan, komen we geleidelijk in een gebied met heel andere constructies. Dit was mij in het verleden al opgevallen, en het was min of meer aanleiding tot het initiatief voor deze enquête. Rolf Wassens, die het overgangsgebied goed kent heeft duidelijk beschreven wat in essentie het verschil is.

De meeste lezers weten wel de "kraaiopot" onder de stelling, één van de karakteristieke kenmerken van de noordelijke stellingsmolens. Meer naar het zuiden wordt het aantal schoren groter, en zijn de schoren enkelvoudig. Het ligt voor de hand, dat dit niet het enige verschil is. Er zijn verschillen die veel principiëler zijn. In Overijssel, in de streek van de Gelderse IJssel en in de westelijke Achterhoek, ligt de steenzolder vrijwel altijd op stellinghoogte, dus een zolder lager, dan in het noorden. Hier liggen dan twee steenkoppels met de trap ertussen. De lichtboom bevindt zich onder de vloer (IIIa), deze constructie is dan gecombineerd met een lichtstok (IVa). We hebben dit al gezien op de torenmolen van **Zeddam**, en daar vastgesteld, dat het een oude constructie moet zijn. Drenthe is een overgangsgebied, ook wat betreft de stellingschoren zijn er overgangsvormen bekend, zoals bijvoorbeeld in **Balkbrug**. Ik heb wel eens gedacht, dat in Overijssel en Oost-Gelderland de maalzolder onder de stelling werd geplaatst om de klanten gemakkelijker te kunnen bedienen. Deze zolder is meestal de eerste boven de begane grond, en ligt als gezegd direct onder de stelling, waardoor er weinig zicht is op het gevlucht. Het zou wel eens de reden kunnen zijn, dat de zelfzwichting en later het Ten Have-systeem, hier zo'n geweldige opgang maakte.

In het grensgebied van Overijssel en Drenthe zijn overgangsvormen te vinden: de molen van **Erica** is een heel interessant geval. De molen is gebouwd vóór 1895. Het oostelijke koppel is voorzien van het systeem wat we uit Noord-Nederland kennen, terwijl het westelijke koppel overeenkomt met het "Overijsselse" systeem. Het laatste volgens IIIa, IVa. Beide koppels hebben een paard, bestaande uit doorgaande stijlen (IIb). Het is van belang te weten welke van deze beide constructies de oudste is (afb. 3 en 4). Het is namelijk niet ondenkbaar, dat het ene systeem langzaam het andere uit dit gebied verdrongen heeft. Een voorbeeld wat hier op zou kunnen wijzen is de molen van **Balkbrug**; hier is bij recente restauratie de lichtconstructie van het "Overijsselse" type vervangen door die van het "noordelijke" type. Ook in **Ane** zien we een "noordelijke" lichtconstructie die in 1981 is gemaakt. Of deze oplossing overeenkomt met de oorspronkelijke is niet bekend. In **Hoogeveen**, bouwjaar 1834, is de licht in 1930 veranderd. In **Havelte** is het paard uit doorgaande stijlen opgebouwd, hetgeen in het grensgebied van Drenthe en Overijssel algemeen

schijnt te zijn. Deze molen is in 1914 ter plaatse gebouwd uit onderdelen van een naburige koren-molen (**Wapse**).

In Overijssel en in de oostelijke helft van Gelderland is de lichtstok (IVa), gecombineerd met een lichtboom onder de steenzolder (IIIa) algemeen. We kennen deze constructie in **Haaksbergen, Twello, Warnsveld, IJzevoorde, Silvolde**.

Op dit punt aangekomen, moet de tekst voor deze keer worden afgerond.

In de volgende aflevering hoop ik de benamingen aan de orde te kunnen stellen. Zo langzamerhand is het traditie geworden overal algemene termen te gebruiken. Ik vind dat jammer. Zelf heb ik het nog erger gemaakt door bij een Groningse molen te spreken van een kruisvonder, wat een typisch Brabantse term is. Daar ligt het probleem. Hoe maak je duidelijk wat je bedoelt?

Diverse inzenders stellen mij in staat een overzicht te maken van termen die in een bepaalde streek gebruikt werden, en hopelijk blijvend worden gebruikt!

Dick Zweers

Hieronder het aanvullend overzicht van informanten en molens;

men raadplege voor de eerste lijst: afl. 1, mrt. 1990, p. 18 en verder afl. 2, juni 1990, p. 14.

Groningen:

Wassens R.

Noorderhogebrug,
Noordhorn, Zoutkamp*
Pieterburen,
"De Vier Winden"

Van Dijken R.

Friesland:

Hachmer H. c.s.

Noordwolde, "Windlust"

Drenthe:

Lutke G.

Nijeveen, "De Sterrenberg"

Overijssel:

Wassens R.

Balkbrug

Petit H.

Ane, beltkoren-molen

Verheyen A.

Haaksbergen,
"De Korenbloem"

Gelderland:

Nibbelink A.

Dichteren (Doetinchem),
Zelhem, "Buursinkmolen"*
IJzevoorde (Doetinchem)

Klip R.

Heumen

Zweers D.

Zeddam, torenmolen

Utrecht:

Perdijk N.

Vreeland, "De Ruiter"

Noord-Holland:

Wassens R.

Oudorp (Alkmaar)

Zweers D.

Weesp, "De Vriendschap"

Zuid-Holland:

Van Krieken W.H.

Leiden, "De Valk"

Rotteveel W.

's Gravenzande,
stellingkoren-molen
Monster, "De Vier Winden"
Rotterdam, Terbregge,
"De Vier Winden"
Rotterdam, Charlois,
"De Zandweg"

Teeuwisse C.

Prins R.J.

onbekend/

Noord-Brabant:

Groen P.

Heeze, "St. Victor"

Jurgens N.H.

Eindhoven (Gestel),

"Gennepmolen"

Luijksgestel, "Molen op de

Rijt"

Valkenswaard,

"Venbergse Molen",

Vessem, Hilvarenbeek

Cuyck, "Jan van Cuyck",

Haps, "Mariamolens"

Hilvarenbeek,

"De Doornboom"

Meerveldhoven, "De Adriaan",

Borkel, "St. Antonius

Abt", Aalst, Oerle, Zeelst, Ves

sem, Heeze

Scheirs J.G.M.

Hilvarenbeek, Moergestel,

standermolen, Oisterwijk,

"Kerkhovense Molen"

Vlieden, "Johanna Elisabeth"

Coppens J.

Baexem, standermolen

Limburg:

Titulaer H.

Beegden, standermolen

* staat voor niet meer bestaande molens.

/ De naam van degene die gegevens over "De Zandweg" in Rotterdam heeft ingezonden is in het ongerede geraakt. Excuus daarvoor! Zou u zich even willen melden?

DE NEGENTIENDE NATIONALE MOLENDAG

Schreven we kort geleden nog weinig positiefs over de samenwerking met de ANWB, we kunnen nu geheel anders dus positief schrijven. Het heeft geholpen dat wij de dingen bij hun naam genoemd hebben! De ANWB is geschrokken door onze berichtgeving, en wil nu weer met ons door!

We hebben al een weliswaar kleine vermelding gehad in De Kampioen en wel in het artikel over de Landelijke Fietsdag. Goud waard! Verder heeft men inmiddels op een tiental molens eigen vrijwilligers met een flink enquête-formulier neergezet. Men wil nl. van de fietsers en van andere molenbezoekers weten wat men denkt over de beide evenementen. Ook wij hebben een aantal vragen kunnen toevoegen.

Het is nl. ook voor ons nuttig om te weten wat voor soort publiek wij eigenlijk trekken. We kunnen onze activiteiten dan wellicht daar wat gericht op organiseren.

Verder is ons beloofd door de hoofddirecteur van de ANWB himself dat we volgend jaar in ieder geval weer en beter genoemd worden in De Kampioen. Persoonlijk ben ik hier blij mee! We hebben enkele jaren geleden bewezen dat we het zonder de Fietsdag ook wel kunnen, maar we dienen ons wel

te realiseren dat we toen alles mee hadden. Goed weer om maar eens wat te noemen! Verder geven we zelf met z'n allen aan dat we eigenlijk niet naar een andere dag in het jaar willen! Welnu, en dan hebben we m.i. de combinatie toch nodig!

En dan nu heet van de naald: zaterdagavond 11 mei direct na afloop heb ik een aantal collega's in den lande gebeld, zodat in dit nummer tenminste een kort verslag vermeld staat.

Een bijzonder fijne dag. Voor de fietsers al helemaal ideaal!

Voor ons had het natuurlijk nog wel wat meer mogen waaien, maar de berichten uit den lande zijn beslist positief.

Egmond aan de Hoef had vrijwel de hele dag een zodanige wind dat er gemalen kon worden.

's Avonds om acht uur maalde de Wimmenummer nog! De molen van Warnsveld draaide 's ochtends

wat aarzelend, maar later op de dag kon er toch ook hier gemalen worden.

Dat was ook de ervaring op de eigen molen in Hoogeveen.

In Ane (Ov) waaide het wat meer dan bij ons in Drenthe.

Er zullen weer als vanouds enkele prijsjes te verdelen zijn onder de snelle inzenders van de enquête-formulieren.

Omdat ondergetekende eind mei met vakantie gaat, zullen uit de formulieren die tot en met half juni binnengekomen zijn, weer een vijftal namen worden getrokken.

Daarna volgen weer per provincie kleine bloemlezingen in De Molenaar!

Werkgroep Nationale Molendag,
Bert van Uffelen

BLIKSEMAFLEIDERINSTALLATIES

Voor het ontwerpen, het aanleggen en het onderhouden van blikseminstallaties kennen we, in Nederland, het normblad NEN 1014.

Hierin wordt, naast een aantal aanwijzingen en voorschriften, ook veel informatie over het fenomeen bliksem gegeven.

Zo lezen we, bijvoorbeeld in de algemene beschouwingen die in het normblad zijn opgenomen, dat er in Nederland, in de periode 1946-1965 (20 jaar), in ons land 31 windmolens door bliksem getroffen werden.

Gemiddeld worden er dus in een tijdsbestek van twee jaar drie molens door de bliksem getroffen.

Volgens NEN 1014 behoort een windmolen tot die bouwwerken waarvoor een bliksemafleiderinstallatie aanbevolen wordt, omdat:

- een windmolen een brandbare dakbedekking heeft;
- een windmolen door zijn grote hoogte en vaak afzonderlijke ligging inslaggevoelig is;
- een windmolen van grote of van onvervangbare waarde is.

Bij blikseminslag hebben we te maken met een hoge elektrische spanning, die op haar beurt weer een grote elektrische stroom teweeg brengt. In ons land komen bij blikseminslag stromen van 10.000 tot 60.000 ampères voor. Ter vergelijking: in onze woningen werken we met elektrische stromen van 10 tot 60 ampère.

Electrische stromen kunnen warmte ontwikkelen en het zal duidelijk zijn dat bij de enorme stromen die bij blikseminslag optreden eveneens enorme warmtehoeveelheden kunnen ontstaan, met alle gevolgen van dien.

De redenen waarom we bliksemafleiders aanleggen zijn:

- bij inslag de bliksem als het ware te dwingen op de bliksemafleider in te slaan, waardoor we de gevolgen van de inslag in de hand kunnen houden, en niet ergens willekeurig in een gebouw, waardoor de gevolgen niet te overzien zijn;
- bij inslag de elektrische stroom die daarbij optreedt binnen de afleiders te houden en
- deze stroom op snelle en ongevaarlijke wijze af te voeren voordat er brand kan ontstaan.

Een bliksemafleiderinstallatie bestaat uit:

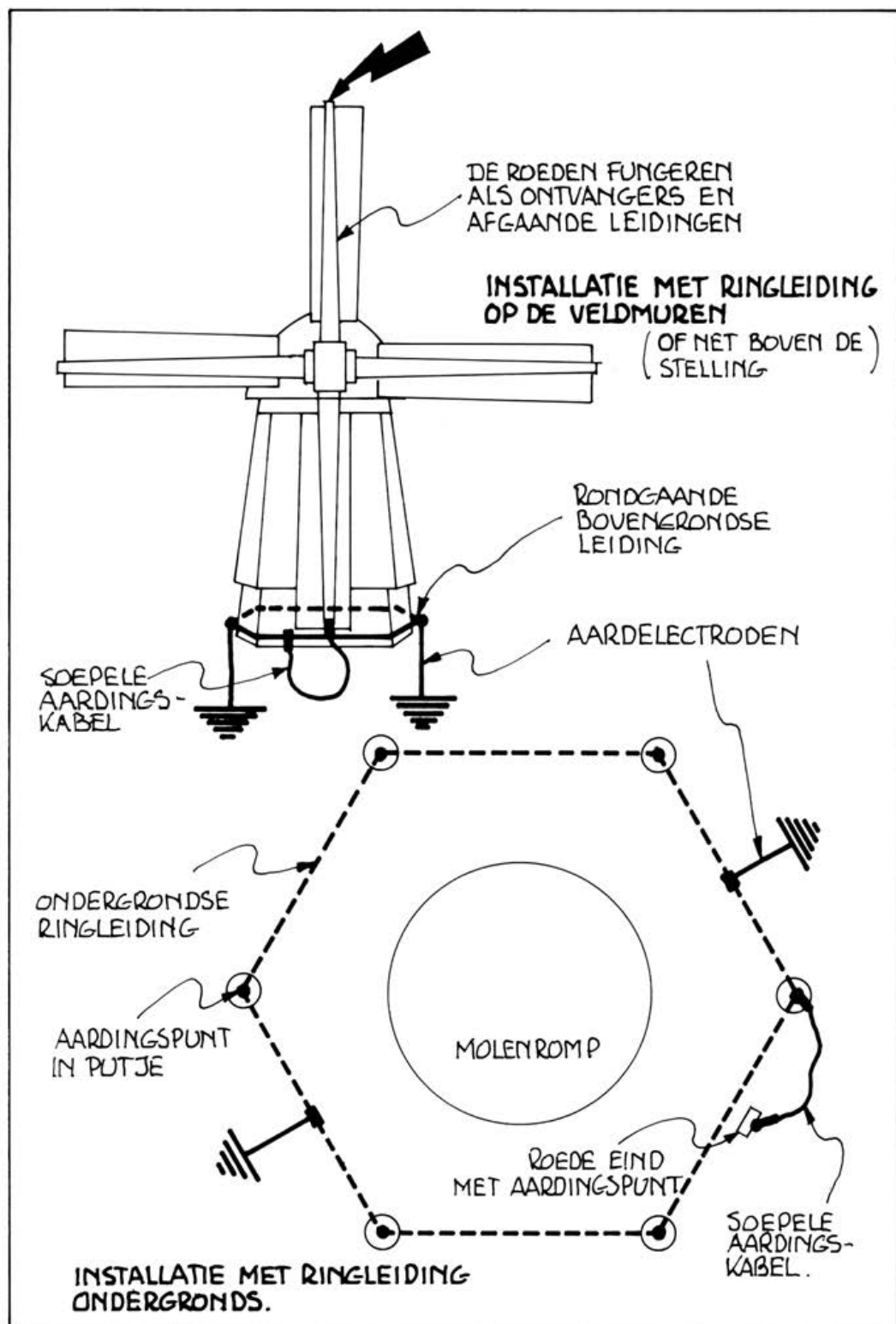
- a. een of meerdere opvangsters;
- b. een aantal afgaande leidingen en
- c. een aardingssysteem.

Opvangsters

De taak van de opvangsters is de bliksem te bewegen daar op in te slaan, waarna, via de afgaande leidingen de stroom naar het aardingssysteem wordt afgevoerd.

Bij windmolens fungeren de roeden als opvangsters. Als de roeden van hout gemaakt zijn moeten ze voorzien worden van leidingen, die nabij de uiteinden van de roeden, door middel van hardsoldeer of lassen, onwrikbaar zijn verbonden met een koperen aansluitstuk. Deze aansluiting moet zodanig zijn dat hierop op een eenvoudige en doelmatige wijze, b.v. door middel van een aansluitklem, soepele kabels kunnen worden aangesloten. Deze soepele verbindingkabels bewerkstelligen de verbinding van de roeden (de opvangsters dus) met het aardingssysteem.

Zijn de roeden van metaal gemaakt dan is het aanbrengen van een leiding niet nodig, omdat de metalen roeden zelf al goede geleiders zijn.

oude hoek. Als een bui voorbij is, is de volgende vaak alweer aan de horizon te zien. Een bui wordt slechts enkele uren oud. Onder een bui zakt de temperatuur plotseling enkele graden om daarna weer op zijn oude niveau te komen. Buienweer is voor de molenaar lastiger; hij kan elk kwartier een nieuwe verrassing verwachten. Een koufront komt maar éénmaal over. Hoogstens kan er nog een tweede koufront volgen...

WAT WAS DAT VOOR 'N MOLENZAAK

Tegenwoordig is het voor de korenmulder nogal makkelijk. Moet hij de steenspinnen lichten, dan pakt hij een takel en klaar is Kees. Vroeger ging dat allemaal ambachtelijk met elle-

boogstoom. En daarvoor stond hem ten dienste de molenzaak van de vorige Gildebrief.

Een eenvoudige zware balk met wee houten tapen ter weerszijde en een aantal gaten voor het insteken van één of twee handspaken.

Veelal was deze spil aangebracht tussen een tweetal hoekstijlen in houten molens of een speciaal daartoe aangebrachte bok in de stenen molen.

De toepassing werd geraden door E. de Jonge in De Wijk en nog enkele anderen. Hij zal echter het boekje over de Pelmolens ontvangen.

DE LICHT OP DE KORENMOLEN molenenquête aflevering 6 (vervolg)

Voor de molens van na het willekeurige jaartal 1800 gaan we om te beginnen naar Noord-Brabant, een gebied wat voor de liefhebber van oude molens een waar paradijs is. Door armoede in het verleden is de kans, dat hier veel oud materiaal bewaard is gebleven groot. Uit dit gebied mochten we tamelijk veel gegevens ontvangen. In Brabant staan heel wat "import-molens", en zijn in verschillende molens van elders afkomstige materialen aangebracht. Toch blijkt de voorkeur om specifieke constructies als die van de licht op streekeigen wijze op te lossen vrij duidelijk. Misschien moeten we zeggen "Kempische", omdat we van West-Brabant vrijwel niets weten.

Het algemene gebied is hier, dat de pasbalk (vonderbalk op z'n Brabants) vaak niet is voorzien van een kussenblok. Dit hangt, net als op de watermolen, vaak samen met de aanwezigheid van pennetjeswerk. Ook is er mogelijk verband met de radiale plaatsing van de vonder, waardoor verplaatsing slechts in één richting nodig is. De lichtboom bevindt zich in principe altijd boven de steenzolder.

Er is bijgevolg een touw of riem met gewicht, meestal met een tussenrol, waarbij variaties voorkomen. Verschillen met de licht op water- en standerdmolens zijn nauwelijks principieel te noemen (vergelijk afl. 4, dec. 1990, p. 4).

De oudste Brabantse molens waarover we gegevens ontvingen zijn:

De molen op de Rijt te **Luijksgestel**, bouwjaar 1839. Er zijn vermoedens, dat deze molen ooit zetelkruier was. Het feit, dat in de lichtconstructie delen van een zetelkruierwerk zijn verwerkt geeft aan, dat de licht ooit gewijzigd is, al is niet bekend wanneer. Bij verhoging van de molen zijn de stenen niet verplaatst.

De lichtconstructie komt overeen met die op andere molens in de streek. Er is een koppel met pennetjeswerk, en een koppel met vast werk. Bijgevolg zijn er in de radiaal geplaatste pas- of vonderbalken geen kussenblokken (Ia). Beide koppels hebben een kruisvonder (IIc). Er is geen reguleur.

In **Geldrop** vinden we molen 't Nupke, bouwjaar 1843. Er zijn twee steenkoppels. Het taatspotje zit

nomisch niet goed te verantwoorden zijn, moet er altijd een potentiaalvereffening worden toegepast.

De circuitweerstand van het bovengrondse leidingstelsel mag niet groter zijn dan 0.5 ohm. Dit houdt dus tevens in dat de weerstand van een roede van top tot top beneden de 0.5 ohm moet zijn, evenals de weerstand tussen de roeden onderling.

Tenslotte de afleidingsweerstand, dat is de weerstand tussen de rondgaande leiding om het molenlichaam en het afgekoppelde aardingssysteem, deze moet groter zijn dan 100 ohm.

Het bovenstaande is bedoeld om u een indruk te geven van de regelgeving rond bliksemafleiderinstallaties bij windmolens. Elke molen heeft zijn eigen specifieke eigenaardigheden, niet alleen wat werking en draaiing betreft, maar ook wat de omstandigheden ten aanzien van bliksembeveiliging betreft.

Wilt u hier nader over geïnformeerd worden, raadpleeg dan uw vakman-bliksemafleider-installateur. Hij zal u ongetwijfeld de specifieke bliksemafleiderzaken voor uw molen kunnen vertellen.

GERECHTELIJKE ERKENNING VOOR HET GETUIGSCHRIFT 'VRIJWILLIG MOLENAAR'

CENTRALE RAAD VAN BEROEP

Op 23 oktober j.l. vond er een voor het Gilde opmerkelijke zitting plaats van de Centrale Raad van Beroep in één van de gerechtshoven in het oostelijke deel van ons land. Mr. W.G. Kloos deed daar een zeer gedenkwaardige uitspraak inzake een geschil, waarbij het getuigschrift een belangrijke rol speelde.

Een werknemer, of liever gezegd een ambtenaar van een eveneens in het oosten van het land gelegen gemeente, was het niet eens met zijn puntenwaardering door de gemeente en de daaraan direct gekoppelde salariëring.

De desbetreffende ambtenaar heeft als deel van zijn taak het beheer en het onderhoud van de gemeentelijke molens. In verband hiermede heeft hij zeer terecht gemeend in het bezit te moeten zijn van het getuigschrift voor Vrijwillig Molenaar.

Op basis van het bezit van dit getuigschrift en de aan zijn taak verbonden werkzaamheden, meende hij aanspraak te kunnen maken op een hogere puntenwaardering dan hem was toegekend. Om voor hem onaanvaardbare redenen werd hem dit geweigerd, wat hem deed besluiten dit aanhangig te maken bij het z.g. Ambtenarengerecht.

De uitspraak van dit gerecht pakte echter negatief uit voor de ambtenaar/vrijwillig molenaar. De door hem gestelde eis werd ongegrond verklaard.

Zeër terecht na later bleek, accepteerde de benadeelde partij deze uitspraak niet en tekende hoger beroep aan.

Deze beroepzaak diende op 23 oktober j.l. en tijdens deze zitting kwam men tot een geheel andere zienswijze. Als getuige-deskundige trad tijdens deze zaak onder andere op de heer A.J. de Koning van de Hollandsche Molen.

De slotregels van de uitspraak spreken voor zichzelf en deze drukken wij hierbij af.

CRB

Aangezien het hier onmiskenbaar aanvullende kennis op een specifiek terrein betreft kan naar het oordeel van de Raad niet in onredelijkheid met enkele verwijzing naar de hoofdgroepindeling worden volstaan en dient de toekenning van 1 punt voor het gezichtspunt functionele vorming als op onvoldoende gronden berustend worden aange-merkt.

Het vorenstaande brengt met zich, dat beslist moet worden als volgt:

De Centrale Raad van Beroep

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart de aangevallen uitspraak alsnog nietig en bepaalt dat gedaagde (de gemeente) een nieuw besluit dient te nemen overeenkomstig deze uitspraak.

Met deze uitspraak verkreeg het getuigschrift een officiële erkenning, met de vermelding: 'onmiskenbaar aanvullende kennis op een speciaal terrein'.

WAT DE MOLENAAR ZAG EN HOORDE

De molenaar kreeg een aantal stellingen onder ogen die plegen te worden geponeerd bij een proefschrift ter verkrijging van de doctorsgraad aan een universiteit. Tussen een groot aantal 'vondsten' die deze molenaar verre de pet te boven gaan, waren er ook enkelen die voor een eenvoudige sterveling waren te begrijpen.

Zo was er: 'Zekerheid is in zeker zin een illusie'. Die kun je natuurlijk omkeren: 'Een illusie is in zekere zin zekerheid'. (Een doordenkertje van mezelf; wordt ik nu ook doctor?) Ook stond er: 'Het tijdelijke blijkt vaak zeer lang te duren, terwijl ideeën of ideologieën die voor de eeuwigheid zijn geproclameerd, veelal een kort leven zijn beschoren'.

En dan de stelling waar het om gaat: 'Het linksomdraaien van monumentale windmolens is alleen voor korenmolens afdoende verklaard door de handmolentheorie van J. den Besten. Het feit dat ook later ontstane molens met andere functies, zoals water-, zaag- en oliemolens, meestal linksomdraaien kan worden verklaard uit de voorbeeldfunctie van korenmolens en op cultuurhistorische gronden. E. Smit, Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Informatie-XVI.

Er bestaat in ons land een club van weeramateurs. In veel opzichten zijn ze te vergelijken met onze vrijwillige molenaars. Ze proberen met of zonder instrumenten zo veel mogelijk van het weer te weten te komen. Allerlei interesses zijn mogelijk. Sommigen worden dol als er een sneeuwvlokje valt, of wagen zich op flinterdun ijs om te meten hoe dik het is. Ze hebben bliksemtellers of ze wanen zich in hogere sferen bij de aanblik van een kring om de zon. Ze proberen elkaar de loef af te steken met de hoogste of laagste temperatuur en krijgen dan ruzie of de thermometer wel goed is geplaatst enz., enz.

Deze club verzorgt maandelijks een zeer lezenswaardig blad van tegen de 100 pagina's, vol met weer van de afgelopen maand.

Zij kregen tijdens hun jaarvergadering de schrik van hun leven. Eerst werd door Henk van Dorp een lezing gehouden waar men zeer tevreden over was; dat joeg nog geen schrik aan. Een uitspraak van hem: ...soms is een weerkundige een koffiedikkijker...

De voorzitter had zich in het goede pak gehesen om een bijdrage in ontvangst te nemen van het comité Zomerzegels. De vertegenwoordigster daarvan vertelde dat dit 50-jarige fonds als thema voor de zegels van 1990 'het Weer' had genomen. Dit gebeurde naar aanleiding van het 100-jarige verscheiden van Buys Ballot, de oprichter van het KNMI.

De voorzitter verschoot echter danig toen hij hoorde dat de hoogte van het bedrag was: f 32.260,-.

Dan wordt je wel stil en je ga je eens achter je oren krabben. Weer, molens, molenaars... Dat ligt toch niet zo ver uit elkaar?

De molenaar zag een hoofdartikel in een plaatselijke krant. Naast de berichten over cursussen over medicinale kruiden, Yoga en bloemschikken, of het nieuwjaarsconcert van de plaatselijke harmonie (De Halve Long) en de goede voornemens van de schaakclub (Het Kromme Paard), was er een groot verhaal op de voorpagina over het gieten van de toekomstige dorpsmolens.

Drie foto's en een goed en uitgebreid verhaal voor de bevolking, die er heel wat geld voor over had gehad en menig groot feest te slikken kreeg, waar men niet zonder goed gevulde portemonnee, geacht werd blij te zijn over de toekomstige nieuwe molen.

Dat is eens wat anders dan te lezen over de zorgen van Kok of Bush.

De molenaar las een grote advertentie over de inspraak betreffende de hogesnelheids-spoorlijn (TGV) van Amsterdam naar Parijs.

Het valt gemakkelijk te bedenken dat hier een spoordijk gaat komen die zwaarder en hoger wordt dan wat we gewend zijn, want er komen uitsluitend ongelijkvloerse kruisingen. Het tracé van Amsterdam naar Schiphol zal over de bestaande lijn gaan, maar vanaf Nieuw Venne tot Rotterdam CS komt er een nieuwe lijn, evenals van Rotterdam Lombardijen tot de Belgische grens (Essen).

De spoorlijn zal een flinke belemmering kunnen vormen voor de windtoetreding van verschillende molens in deze strook.

Nu hoop ik maar dat al de Biotoopwachters in deze streek de koppen bij elkaar hebben gestoken en alle mogelijke actie hebben ondernomen om er voor de molens het beste uit te slepen. Zo'n spoorlijn zal niet zo maar omgelegd kunnen worden voor een molen, of verdiept kunnen worden aangelegd. Bij een snelweg gaat dat misschien nog makkelijker. We zullen er het beste maar van hopen...

Gehoord van de Koningin: 'Om het mooier te maken in Nederland zou iedere Nederlander een boom moeten planten, dat is goed voor het milieu'. Er werd door een verslaggever bij gezegd: 'Het is een teken van hoop'. (U mag raden wiens werkgever hij was.) Nu is 'mooi' een vrij subjectieve term. Het is ook een term die past bij mode en reclame. Dikwijls te rekenen tot kretologie. Mag de molenaar dan ook vinden dat het er mooier van wordt

als menige Nederlander maar eens een boom omhakt? Waarom niet? Waarom is het in Nederland verboden ook maar iets overeind te zetten of er is een bouwvergunning voor nodig? Zelfs een grote tuinmolen of modelmolen neerzetten is al (bijna) klandestien. Als we bedenken dat het aantal bomen in Nederland - in tegenstelling tot wat de bomenlobby beweert - sinds ongeveer 1850 minstens vertwintigvoudigd is, mag de molenaar dan vinden dat een Nederlander slechts goed is als hij - buiten het stedelijk gebied - een boom omhakt? Dat is net zo ongenueanceerd als de uitspraak dat het er met meer bomen mooier van wordt. Dat omhakken is goed voor de horizonvervuiling en de verparing van ons land. We zijn gelukkig geen Noorwegen, of geen tropisch regenwoud. Het voorkomt dat Holland, Friesland en Groningen er net zo gaan uit zien als bij voorbeeld Brabant.

In enkele dagen tijds kreeg de molenaar op verschillende manieren te maken met het fenomeen 'modelmolens'.

Allereerst moest op verzoek een blik worden geworpen op het onwillige wiekenkruis van een tuinmolen. Het was uiterst degelijk uitgevoerd, maar niet bereid om te doen waarvoor de maker het had bedoeld. Dat wil zeggen, het draaide geen slag, met een lichte voorkeur voor achteruit draaien.

Als tweede kreeg de molenaar een regionaal molenblad onder mogen met daarin een artikel

over een modelmolenbouwer en daarbij een foto van zijn modellen. Daarbij was een begeleidende brief van een molenliefhebber wiens lachspieren overwerkt waren geraakt bij de aanblik van de 'modellen' en het verhaal erbij. De briefschrijver veronderstelde dat hij in de molenaar een medestander had gevonden. En, toegegeven, een glimlach was niet gemakkelijk te onderdrukken. Toch dient steeds bedacht te worden dat er tomeloos veel energie in de bouw van deze molentjes wordt gestoken. Ze zijn voor hun bouwers het onderwerp van niet geringe trots, ook al zijn zij in 'molenaarsogen' soms foeilelijk.

De eigenaar van het mij toegespeelde wiekenkruis had al eens bij een echte molen gekeken hoe zo iets er in werkelijkheid uit zag. Hij had gezien dat er flink wat verschil bestaat in de schuinte van tussen de onderste en de bovenste heklaf van een wiek en ook dat de voorzoom met bord (uiteraard gemaakt als één geheel) een behoorlijk stuk naar voren behoorden te staan. Zijn wieken hadden wel wat zeeg maar gemiddeld even ver naar voren als naar achteren, terwijl van één wiek de hekken uitsluitend naar voren stonden.

De eigenaar van het wiekenkruis was in niets anders geïnteresseerd dan een draaiende molen in de tuin, dat bleek duidelijk. Het probleem was op te lossen door alle hekgaten opnieuw te boren en opnieuw te lijmen. Of hem dat nu te veel werk was of dat er sprake was van een onverwacht hoogtepunt van technisch inzicht, plotseling opperde hij het idee om de vierkante houten einden van de vier wiekjes, die allen apart in een vierkant ijzeren hulsje als askop werden gevat, dan maar wat af te vijlen aan de vier zijden. Daardoor zou het gehele wiekje een flink stuk achterover gedraaid in het hulsje van de askop kunnen steken.

Ik heb het maar zo gelaten, want het resultaat zou goed zijn, zijn molentje zou gaan draaien. Dat z'n roedjes gedraaid zaten zou hem een zorg zijn... Zijn molen voldeed aan zijn eisen.

Het artikel in een molenblad moet waarschijnlijk ook zo worden gezien. De molentjes voldoen aan de eisen van de maker. Veel waardering voor het werk van de maker is er waarschijnlijk de oorzaak van dat het verhaal van de 'modelbouwer' kritiekloos in het molenblad werd opgenomen. Veel waardering voor de uren huisvlijt, waarbij het hoogst bereikbare voor elke 'modelbouwer' mijlenver uiteen ligt.

De ene bouwer rust niet voordat het model een getrouwe kopie is van een bestaande molen en dat tot in de kleinste details, tot op de halve millimeter nauwkeurig. Zelfs te dik verven is voor zo'n modelbouwer een crime, want het ontnemt het model zijn fijne details.

De andere bouwer is al dik tevreden en trots wanneer de kleuren een beetje overeen komen en de naam op de baard staat en er wieken aan zitten.

Deze beide uitersten vallen tegenwoordig onder de verzamelnaam 'Modelbouwer' en 'Modelmolen'. Maar daar ligt dan ook het probleem. Zoals een

KUNSTMOLENSTENEN

ZOWEL MET ZACHTE UITSLAG ALS MASSIEVE, KUNNEN WIJ U NAAR KEUZE LEVEREN.

Onze maalstenen worden vakkundig afgewerkt, vooral ook het scherpen en het goed onder de rij brengen.

Ook is in ons bedrijf gelegenheid, voor hen die daar prijs op stellen, om onze stenen te zien malen.

Ook voor nieuwe Duitse blauwe stenen kunnen wij u van dienst zijn.

Voor verdere inlichtingen graag bereid.

A. H. KEES

**KUNSTMOLENSTEENFABRIEK
EN MOLENAARSBEDRIJF**

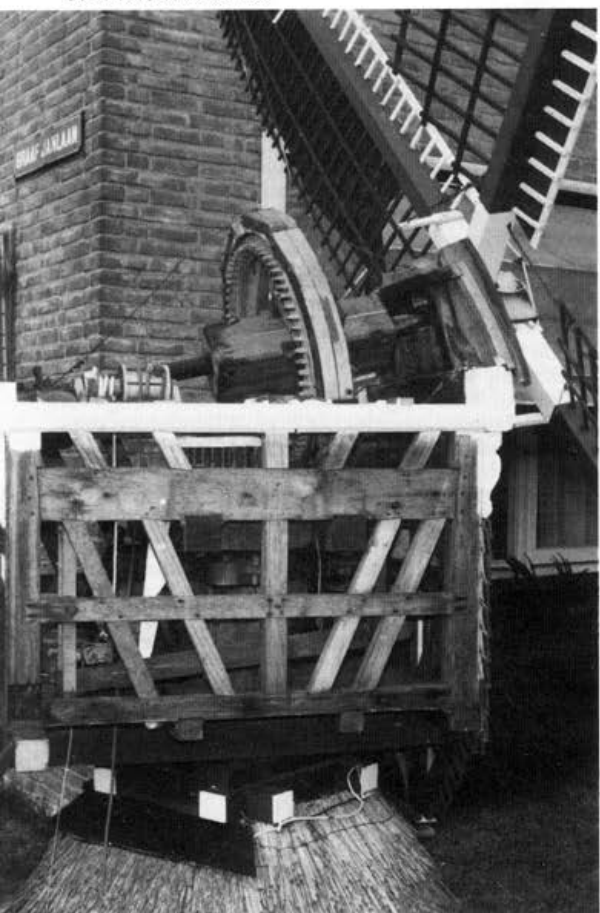
**VALKENSWAARDEWEG 3, 5595 CA
LEENDE
TELEFOON (04906) 1207**

modeltrein iets anders is dan een plastic treintje op een dito rails, of een Lego-trein, eventueel opwindbaar met een veer etc. etc. Zo dient de term 'MODEL' te worden gereserveerd voor molens e.d. die in een grote mate de werkelijkheid weergeven. Voor alle andere, minder waarheidsgetrouwe uitingen van nuttige of onnuttige huisvlijt, al naar men wil, moet de term tuinmolen of speelmolen maar weer van stal worden gehaald. De term modelmolen wekt bij de molenaars te veel verwachtingen.

De behoefte om met modelmolens, tussen aanhangstekens, te willen exposeren (als het hoogst bereikbare) doet bij sommige molenaars de tenen krommen. Misschien is het wel onjuist om altijd te kijken met de ogen van een deskundige, maar enige eisen mogen aan een model toch wel gesteld worden.

In het artikel in het molenblad komen molentermen voor, opgetekend uit de mond van een 'modelmolenbouwer'. Het gaat dan over een 'wip-watermolen in Friesland' en een 'Zuid-Hollandse watermolen afkomstig uit Kinderdijk' ook een 'achtkante stellingmolen met zestien aparte kantstellingen' (al een hoogtepunt in het oeuvre), 'die ergens bij Wijk bij Duurstede schijnt te staan'. Dit soort molenbargoens wekt bij sommigen een hoestbui van verontwaardiging op. Mijn briefschrijver vroeg zich af of er nog meer van dergelijke

Alles aan deze modelmolen is op schaal, behalve misschien de as.

Een modelmolen zoals het hoort. Eigendom van J. den Besten te Loenen a/d Vecht.

molentermverkrachtingen bestaan en als ze u bekend zijn, of u ze dan in wilt sturen. Hij smult ervan...

Kort samengevat: laat een model een MODEL zijn en huisvlijt, gebaseerd op een wazige foto, gemaakt met een groothoeklens, bij voorbeeld een speelmolen of zo iets.

Dan ontstaat niet uit balorigheid het volgende raadsel:

Wat is vlak, plat, zwaar en wit tegelijk?

De modellen van (b.v.) Piet Hekje.

MODELLEN in het molenblad. Modellen in het modelbouwersblad! (met een ondeugend uitroepeten!)

WINDMETER

Op de omslag van de eerste gedrukte Gildebrief, nieuwe stijl, stond een windmeter afgebeeld. Naar aanleiding daarvan werd van verschillende zijden gevraagd waar een dergelijk apparaat verkrijgbaar was. De meter kostte destijds ongeveer f 800,00 en werd gekocht bij Taselaar in Zwijndrecht. In deze plaats bestaat de firma niet meer. Kort gele-

den werd ontdekt dat de firma nu in Lelystad gevestigd is. Het adres: Lankhorst - Taselaar, Postbus 502, 8200 AM Lelystad, (03200) 74611. Of deze meter nog verkocht wordt durf ik niet te zeggen. Misschien hebben ze nu iets anders.

K.

HET WEKE DAK

Het betreft hier een publicatie van de Rijksdienst voor Monumentenzorg over riet- en stro-daken. Behalve deze dienst werkten de Vakfederatie van Riet- en strodekkers, Staatsbosbeheer en anderen - waar onder rietdekkers - mee.

Het is een diepgaande beschrijving van het ambacht, te vergelijken met een leerboek. Verrijkt met meer dan 100 zeer instructieve tekeningen en foto's op formaat A4 en 80 pagina's dik.

Het materiaal, riet en stro, alsmede de verwerking, winning en kwaliteiten worden uitgebreid beschreven. Ter sprake komen de rietdekkersgereedschappen, het aanbrengen van riet, constructiewijzen van het rietdek bij bijzondere omstandigheden als hoeken, ramen, maar ook bij molens. Het gaat over de afwerking van de nok, dakkapellen, het verwerken van riet nabij duiplanken en de knijp rond het ondertafelement; kortom het gehele rietdekkersvak.

Ook behandeld worden de kosten van een rietdek en wat daar mee samenhangt. Verder gaat het nog over de bliksembeveiliging, electriciteitsleidingen en riet en het verbranden van oud riet. (Hetgeen volgens Algemene Politieverordening verboden blijkt te zijn.)

Tot slot worden de mogelijkheden van reparatie en het toevoegen van nieuw riet in een oud dek beschreven.

Dit zeer instructieve boek is een aanwinst voor ieder die met riet te maken heeft en als zodanig een aanwinst voor de molenaar. Het kost f 40,00 (excl. verzendkosten).

'Het weke dak'. ISBN 90-12-06549-6. Te bestellen bij SDU uitgeverij (voorheen Staatsdrukkerij), Koninginnegracht, 's-Gravenhage. Telefoon 070-3429780.

K.

WEERKUNDIGE APPARATUUR

Een van de apparaten die voor de molenaar van veel belang zijn is de barometer. Het belangrijkste wat zo'n apparaat moet doen is het aangeven van een stijgende- of dalende luchtdruk. Hij juist aangeven van de exacte hoogte daarvan is iets minder belangrijk.

Er bestaan tientallen soorten en merken in allerlei

MOGEN WIJ HET EVEN MET U HEBBEN OVER HET GEZICHT VAN UW BEDRIJF?

Wilhelmina levert bedrijfskleding in vele uitvoeringen, modellen en materialen. Maar ook effektmatten, poetsdoeken, kleefwabbers en handdoek- en zeepautomaten. Afname van deze producten en nog vele andere in combinatie met Wilhelmina's unieke huurservice geeft u de zekerheid van altijd schoon en compleet materiaal. Want zeg nu zelf, een onverzorgd bedrijf dat is toch zeker geen gezicht.

Wilhelmina werkt aan schoner werken.

Wilhelmina Textielreiniging bv
Kanaaldijk Zuid-West 9
5706 LD HELMOND
Tel. 04920-35820

Wilhelmina

werkt aan schoner werken

prijsklassen. Buiten de bekende huiskamerbarometers zijn er apparaten die het verloop van de luchtdruk schrijven op een baan papier (barograven) en apparaten die de luchtdruk digitaal of grafisch op een schermje, over een langere tijd weergeven.

Zelfs is het mogelijk om door middel van een pieptoon (of iets dergelijks) het apparaat te laten waarschuwen voor een opkomende storm.

Vooraf voor de zeilvaart is dat van belang. Prijzen van dergelijke apparaten komen op f 1500,00 tot tegen de f 4000,00.

Barograven zijn er van f 900,00 tot f 1500,00. Een gewone goede huiskamerbarometer kost tussen de f 50,00 en f 600,00.

Enkele goede huiskamerbarometers zijn Datema

Delfzijl 1185: $\pm$ f 150,00;
Sundo Marinebaro 61: $\pm$ f 610,00;
Datema Delfzijl 1710: $\pm$ f 50,00;
Fisher 103 PM: $\pm$ f 450,00.

Er bestaat een goede elektronische barometer (Prosser Weathertrend $\pm$ f 675,00) die aangeeft de luchtdruk, stijging of daling, de stand van 3 uur terug, of deze (snel) stijgt of (snel) daalt. Via een rood lampje wordt een snelle daling aangegeven (stormwaarschuwing).

Een behoorlijke barometer hoeft niet veel te kosten. Er is echter wel kaf onder het koren. Een hoge prijs is geen garantie voor het juist functioneren.

NIEUWE LEDEN VAN HET GILDE

N.A.M. Vermeulen, Sterrebosstraat 6a, 9725 JN Groningen

K.G. Veltman, Burg. Beemsterboerstraat 1, 1647 BD Berkhout

B.H.A. Vredagoor, Dennenweg 3, 7382 BW Klarenbeek

T. Visser, Haven 40, 9035 BC Dronrijp

F.X. Flecken, Postbus 27598, 3003 MB Rotterdam

H. Verbruggen, Minard 14, 4336 JB Middelburg

S. van de Beld, Kruidenlaan 95, 7443 JM Nijverdal

I.R. Hagemeier, Scholtenreimerstraat 9, 7524 CP Lonneker

R.W.M. Griess, De Volmer 21, 7482 HD Haaksbergen (donateur)

B.J.A. Ordelmans, Nachtegaalstraat 6, 7481 AX Haaksbergen (donateur)

J.B. Heuzels, Oostendorperweg 16, 7481 VE Haaksbergen (donateur)

N.J. ter Hocht, Turfweg 3, 7481 TX Haaksbergen (donateur)

A.C.M. Kok, De Braak 33, 7481 JE Haaksbergen (donateur)

H.A. Geerdink, Beatrixstraat 25, 7482 CS Haaksbergen (S-donateur)

G.W. van Houttum, Pijperstraat 4, 7604 KZ Almelo

M. van der Meer, Spinozaweg 9, 3532 SB Utrecht

P.A. Kamans, H.W. Mesdagstraat 10, 7462 BV Rijssen

G.D. Sangster, Barnewinkel 602, 7326 KV Apeldoorn

P.J. Hoveling, S. Gommerkade 24, 1544 VM Zaandijk (S-donateur)

B.C. Bos, Hunze 70, 1703 LG Heerhugowaard

A. Geertman, Hunze 70, 1703 LG Heerhugowaard

M.J.M. Strik, Koekoeksbloem 82, 3984 CD Odijk

M. van Veenen, Diepenbrockstraat 51, 8916 EH Leeuwarden (S-donateur)

E.H. van Huizen, Roland Holstlaan 1000, 2624 JN Delft

J. Kooistra, Zuiderveldstraat 18, 8501 KC Joure (S-donateur)

P. van de Bosch, Kortsteekterweg 24, 2407 AG Alphen a/d Rijn (instructeur)

J.J. Schenk, Doniastraat 3, 9111 HM Birdaard (S-donateur)

W. Oostveen, Oude Kerkweg 2, 2355 AT Hoogmade

G.A. van Griethuysen, Hei en Boeicopseweg 143, 4126 RH Hei en Boeicop

A. Castelein, Binnenbuorren 5, 9034 GM Marssum

H. van der Veen, Trijehoeksdijk 1, 9051 LA Stiens

H. Langerak, Liendenlaan 379, 4006 CN Tiel

H.J.A. Hoofwijk, Hollandseweg 196, 6706 KW Wageningen

A. Huiskamp, Haverkampseweg 9, 7396 BS Terwolde

J. Bouwer, A. Schweitzerstraat 11, 7721 HC Dalfsen

H.F.M. Paes, Heideanjer 3, 7721 HG Dalfsen

H.J.E. Alberts, Vechtdijk 10, 7721 AG Dalfsen

J. Roosendaal, Heemstrakwartier 101, 3731 TC De Bilt

W. de Meulder, Rietzanger 51, 1628 CN Hoorn

C.A.F.M. Stassen, St. Paulusstraat 30, 6001 CN Weert

J.M. Stassen, St. Paulusstraat 30, 6001 CN Weert

E.J. Teunissen, Melatensteeg 43, 7201 BP Zutphen

M.G.N. Beijes, Bernhardstraat 3, 6031 AW Nederweert

J.H. Geerdink, Hoofdkanaal WZ 109, 7881 AE Emmercompascuum (S-donateur)

D.H.J. Span, Engelsstraat 27, 6532 WC Nijmegen

J. Wassens, Molenstraat 1, 7921 KL Zuidwolde

M. Wassens, Molenstraat 16, 7921 KM Zuidwolde

Indien niets achter de naam is vermeld, betreft het een 'Lid in opleiding'.

Biotoopwachter

Net even na het luiden van de bel, kwam er nog een opgave voor een nieuwe biotoopwachter.

J. Schipper, Weststraat 10, 4454 AR Borsele.

Voor het gebied: Borsele-Zuid, Beveland 2.

OVERZICHT VAN INSTRUCTIEMOLENS EN INSTRUCTEURS VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS PER 1 MEI 1991

PROVINCIE	PLAATS	MOLEN	INSTRUCTEUR	TELEFOON
Groningen	Garsthuizen Nieuw Scheemda Oude Pekela Veelerveen Vierhuizen Winschoten	De Hoop De Dellen De Onrust Niemansmolen De Onderneming Dijkstra's Molen	D.F. Wychgel R.P. Lemminga L.E. Buiskool D.J. Tinga B. Dijk B. Oomkens	05955-2223 05979-1292 05976-1386 05951-1389 05903-1722 05970-14269
Friesland	Birdaard Heerenveen Kollum Marssum	De Zwaluw Welgelegen Tochmaland Marsummermolen	J.G. Tollenaar P.W. Hofkamp A.F. Zwart J.P. de Jong	05196-2342 05663-1956 05113-4669 05107-1888
Drenthe	Erica Diever	De Heidebloem De Vlijt	J. Tigelaar M.W. Noordhoek	05914-2492 05219-1502
Overijssel	Goor Lattrop Usselo Vriezenveen Zalk	Braakmolen Oortman Møl J Wissink's Møl Leemansmolen De Valk	A. Kuilder J.A.J. Derkman G.J. Wieffer H.J. Hamer P. van Gilst	05470-73547 05413-2345 074-774531 05499-2153 03210-3001
Gelderland	Buren Haaften Hellouw Lunteren Klarenbeek-Voorst Neede Oostendorp Silvolde Twello Varsseveld Walderveen Warnsveld Zoelen Zuilichem	Prins van Oranje De Blauwe Reiger Achterste Hellouw De Hoop De Hoop De Hollandse Molen De Tijd stenen grondzeiler Havekes Mölle De Engel Walderveense Molen Nooit Gedacht De Korenbloem De Hoop	P.F. Leeuw F.J. Ooms J. Knegt E. Top F. Gunnewick A.J. Pasman M.J. van Til H.J. Nijhof E. Tijman/ G.W. ten Hake J.H. Konink S. Mulder D.J. Abelskamp D. Veenstra J. Verwey	03447-1643 03448-2391 04188-1840 08386-1591 05443-72881 05450-93102 03200-45215 05736-383 05700-16844 08359-725 023-273486 05750-25086 03440-14293 04187-1508
Utrecht- 't Gooi	Breukelen Maarsse	Kortrijkse Molen Molen van polder Westbroek	J. den Besten G.J. Pouw	02943-3364 02159-45428
Noord-Holland	Akersloot Medemblik Schellinkhout	De Oude Knecht De Herder De Grote Molen	P.A. Huygens R. de Ruiters J.P.M. Beers	02513-12746 020-362996 02293-3151
Zuid-Holland	Aarlanderveen Bleskensgraaf Gouda Hazerswoude Hoornaar Kinderdijk Nieuwe Tonge Streefkerk Wateringen	Bovenste Molen De Wingerdse Molen De Roode Leeuw Groenendijkse Molen Oudendijkse Molen Boezemmolen nr. 4 d'Oranjeboom Broekmolen Windlust	P. v.d. Bosch A.A. Schouten M.O.F. Koop P.J. Pijnaken W. Meerkerk D. Blok J.C. Noorlander C.P.M. Franken	01726-12392 01849-2676 01820-22041 071-124136 01838-2646 01870-4048 01848-3528 01749-45300

PROVINCIE	PLAATS	MOLEN	INSTRUCTEUR	TELEFOON
Zeeland	Biervliet Domburg Hoek Sint Annaland Wemeldinge Zuidzande	De Harmonie Weltevreden Windlust standermolen Aeolus beltmolen	P.J. Lijbaart J. Hoefkens F.D.M. Weemaes M.A. Kodde J. Wagenaar P. de Hulster	01152-1462 01180-11965 01150-19885 01665-2167 01134-1498 01170-2418
Noord-Brabant	Asten Bergeyk Beugen Heeze Oirschot Oisterwijk Roosendaal Vlieden Uden Zeeland	standermolen standermolen korenmolen St. Victor De Korenaar De Kerkhovense molen De Twee Gebroeders De Hoop beltmolen standermolen Coppensmolen	E.A.M. van Stekelenburg J. Kuitert T. van Bergen G. Sturkenboom W. Verbruggen J.G.M. Scheirs N.J.M. v. Eekelen J.G.M. Coppens C. van Dongen	04936-93504 04707-3571 08856-1718 04907-62606 04997-75022 04255-3278 01658-1453 04930-14300 08865-1400
Limburg	Beesel Gronsveld Meterik Roggel Stramproy	De Grauwe Beer torenmolen Eendracht maakt macht Molen van Nijken Molen van Nijls	J.L.J. Derckx J.H.M. Meessen E. Bakens J.T.M. v. Woezik J. Nijls	04704-1390 043-614721 04784-2025 04933-9336 04956-2231

EXCURSIE VOOR EXAMENKANDIDATEN EN ANDERE CURSISTEN

Opleidingscommissie GELDERLAND

Voor zaterdag 7 september wordt wederom een excursie georganiseerd voor examenkandidaten en andere cursisten. Als het aantal deelnemers het toelaat dan kunnen ook geslaagd vrijw. molenaars mee. Hiervoor is het nodig dat deelnemers vooraf **telefonisch deelname melden** bij Jan Knecht, tel.nr. 04188-1840.

De excursie gaat naar Groningen en de volgende molens zullen worden bezocht:

In **Woltersum**, de koren-, pel- en houtzaggmolen "Fram", bouwjaar 1867.

In **Oldehove**, pelmolen "De Leeuw", bouwjaar 1855. Deze molen heeft op de binnenroede: Dekkerstroomlijneuzen met remkleppen en zelfzwichting, op de buitenroede: van Busselneuzen met ten Have-kleppen.

In **Onderdendam**, poldermolen "De Zilvermeeuw", bouwjaar 1970. Deze molen heeft een stalen vijzel van 1.55 in doorsnede. Hier kunnen de zelf meegebrachte lunchpakketjes genuttigd worden.

In **Kl. W. Westsinghe**, de koren- en pelmolen "Eureka", bouwjaar 1872 en de laatste restauratie 2 jaar terug.

Deze molen heeft zelfzwichting met Oud-Hollandse windborden en 2 verticale remkleppen per end. Verder worden alle maalwerktuigen van onderaf aangedreven (zgn. onderaandrijving).

Verzamelpunt: A.C.-Restaurant te Pesse, aan de autoweg A 28

Tijd: verzamelen vanaf 8.45 uur

Vertrek: uiterlijk 9.00 uur

OP NAAR ZEELAND

Deze tocht bevelen we ten eerste aan, want op 20 augustus is het voor de tweede keer "Walcherse Molendag".

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS T.B.V. DE OPLEIDING

Informatie I t/m X	Algemene informatie over praktijk, molenzeilen, smeren, vangen, het weer, klein onderhoud, bliksemafleider e.d.
Informatie XII	De opbouw van de wipmolen en de achtkante molen (G.J. Pouw)
Informatie XVI	Waarom draaien de wieken linksom, waarom hellende bovenas en de tonmolen (E. Smit)
Informatie XIX	Molenaarservaringen (J. Kaal)
Informatie XX	Kruiwerken (G.J. Pouw)
Informatie XXI	Weercursus (P.W. Rosier KNMI)
Informatie XXII	Bovenassen (G.J. Pouw en M. van Doornik)

Het boek "Wieksystemen voor polder- en industriemolens" door G.J. Pouw behoort ook tot het lespakket en omvat o.a. de informaties VIII, IX, XIII, XIV en XV.

Bij aanmelding als lid-in-opleiding dient men dit lespakket aan te schaffen omdat dit nodig is bij de opleiding. De prijs is uiterst laag gehouden en bedraagt f 70,-.

Gratis uitgaven:

Statuten en Huishoudelijkreglement.

Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. leden-in-opleiding.

Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. geslaagde leden.

De richtlijnen voor het examen voor vrijwillig molenaar.

Modelcontract voor vrijwillige molenaars.

Folder betreffende de Gilde-verzekeringen.

Voor inlichtingen en het bestellen van de hierboven genoemde boeken enz. kunt u contact opnemen met de ledenadministratie van het Gilde:

Mevr. E.N. Pouw-Schipper, Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden. Tel. 02159-45428.

VOOR DE OPLEIDING AANBEVOLEN LITERATUUR

Molens	Ir. F. Stokhuyzen, 5e geheel herziene druk
Opleiding watermolenaar	Ing. J. den Besten Te bestellen d.m.v. storting op postgiro 139754 te Loenen a.d. Vecht van f 50,— (incl. porto).
Zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,— (excl. f 7,50 porto)
Rond zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,— (excl. f 7,50 porto)

Beide laatste boeken zijn te bestellen via: girorekening 148232 t.n.v. Rabobank Midden-Westland t.g.v. rekeningnummer 13.53.85.210 t.n.v. penningmeester cursuscommissie Barendse te Poeldijk. Bestelt u beide boeken gelijktijdig, dan is de prijs f 99,— (incl. porto).

VRIJWILLIGE
HET GILDE VAN
MOLENAARS

